

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra církevních dějin a dějin křesťanského umění

Humanitní studia

Čarodějnické procesy na Šumpersku

Witch processing at Šumperk's division

bakalářská práce

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Miloslav Pojsl

Olomouc 2011

Michaela Lubinová

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem při tom jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 14.4.2011

Michaela Lubinová

<i>ÚVOD</i>	1
1 POČÁTKY ČARODĚJNICTVÍ	3
1.1 Středověké mínění o magii	5
1.2 Magie lidová nebo-li magie lékařská a ochranná	5
1.3 Magie versus čarodějnictví.....	6
1.4 Kdo jsou to čarodějnice	7
1.5 Důvody pronásledování čarodějnic	9
2 ČARODĚJNICTVÍ VE STŘEDNÍ EVROPĚ	11
2.1 Počátky inkvizice a důvody založení.....	14
3 ČARODĚJNICKÉ PROCESY V NAŠICH ZEMÍCH	17
3.1 Čarodějnice na venkově.....	19
4 ČARODĚJNICKÉ PROCESY NA LOSINSKÉM PANSTVÍ A NA ŠUMPERSKU ...	20
4.1 Životní příběh vernířovické žebračky	21
4.2 Bobligova působnost na losinském panství.....	24
4.3 K. A. Lautner – jedna z nejvýznamnějších obětí na šumperku	29
4.3.1 Zatčení K. A. Lautnera	32
4.3.2 Vylýchání šumperského děkana a dalších obviněných.....	33
4.3.3 Udání dalších knězů na Šumperku	35
4.3.4 Nové usvědčující tvrzení proti Lautnerovi, přistoupení k tortuře.....	36
4.3.5 Snaha o zbavení děkanova benefícia	37
4.3.6 Poslední konfrontace, Lautnerovo přiznání.....	38
4.3.7 Vynesení rozsudku nad děkanem K. A. Lautnerem	40
4.3.8 Poprava šumperského děkana	42
4.4 Důsledky čarodějnických procesů na šumperku a v losinách	45
5 KONEC ČARODĚJNICKÝCH PROCESŮ U NÁS	46
ZÁVĚR	48
ANOTACE	51

ÚVOD

Tématem bakalářské práce jsou „Čarodějnické procesy na Šumpersku“. Vzhledem k tomu, že se jedná o náhled do historie, téma vhodně zapadá do profilu studovaného oboru Humanitní studia, jehož jsou dějiny nedílnou součástí.

Cílem práce je seznámit se zevrubně se vznikem čarodějnických procesů v rámci Evropy, u nás, a poté konkrétně v dané oblasti na šumpersku.

Poznatky získané v této práci lze čerpat z odborné literatury. Další informace týkající se oblasti Šumperska jsou čerpány mimo jiné i z článků uveřejněných v některých časopisech či denním tisku.

Úvodní kapitola věnovaná počátkům čarodějnictví pojednává o prvních výskytech čarodějnictví v Evropě, smýšlení lidí o nadpřirozených silách a o magii. Magie totiž představovala využití skrytých sil přírody. Jejím cílem bylo uskutečnit určité požadované záměry. Za užití této magie tak bylo dosaženo například vyléčení zlomených kostí, odvráceno uhranutí či se dalo pomoci od trápení z nešťastné lásky. Jiní mágové využívali své schopnosti k vyvolání bouře či mlhy a krupobití. Ať už byli lidé jakkoliv schopni ovládat různé síly a pomoci si k vlastnímu prospěchu, magie na rozdíl od čarodějnictví nebyla natolik pronásledovanou činností jako čarodějnictví. Dále se tedy zabývám tématem „kdo jsou to čarodějnice“ a jaké byly důvody jejich pronásledování.

Druhá kapitola je zaměřená na čarodějnictví ve střední Evropě. V 15. století došlo k jinému způsobu vnímání magie a to byl důsledek začátku postihování čarodějnic. Není tedy divu, že po roce 1428 nebývale vzrostly procesy směřované právě proti čarodějnictví. Země, ve kterých probíhalo nejvíce soudních stíhání byly jihovýchodní Francie a západní Švýcarsko. Velký hon na čarodějnice proběhl v 16. a 17. století v Německu v arcibiskupství trevírském. Troufám si říci, že zde došlo k pohromě v pronásledování čarodějnic. Onou pohromou v pronásledování čarodějnic byla skutečnost, že byla zřízena

inkvizice. Proto součástí druhé kapitoly je i téma zabývající se počátky inkvizice a důvody jejího založení.

Třetí část práce specifikuje čarodějnické procesy v Českých zemích. Postupně jsou uvedena místa, kde došlo k významným čarodějnickým procesům. Jako je například Náchod, kde probíhaly jedny z nejstarších čarodějnických procesů v Čechách. Případ v Náchodě končil vynesením rozsudku smrti roku 1540. Co se Moravy týče, zde je nejstarším dochovaným případem čarodějnický případ z města Přerov, ke kterému došlo roku 1539. V období po třicetileté války došlo k největšímu počtu upálení v niském knížectví ve Slezsku. Mezi nejvíce postižená města patřil Jeseník, Zlaté Hory, Mikulovice, Glucholazy a Nisa.

Niské pronásledování čarodějnic se pojí k osobě jménem František Boblig z Edelstadtu. Proto čtvrtý nejrozsáhlejší úsek popisuje čarodějnické procesy na losinském panství a v Šumperku, kde zmiňovaný F. Boblig zastával funkci soudce v případech s čarodějnickými procesy.

Zmiňuji zde prvopočátek čarodějnických procesů na Šumpersku, kterým byl příběh vernířovické žebračky a také životní příběh jedné z nejvýznamnějších obětí, kterým byl K. A. Lautner.

Poslední kapitola shrnuje konec pronásledování čarodějnic a čarodějnických procesů u nás. Díky zásahu Marie Terezie došlo ke konci všech těch hrůzných procesů, které do té doby probíhaly. Schválením zákona tzv. Theresiana se jasně vymezilo, jak postupovat v případech obvinění z čarodějnictví. Následné zrušení tortury znamenalo ukončení jedné velké historické kapitoly s názvem Čarodějnické procesy.

1 POČÁTKY ČARODĚJNICTVÍ

Víra v čáry, magii a nadpřirozené síly byla v lidech zakořeněna již od nepaměti. Už ve starověkých kulturách Blízkého východu, Řecka, Říma a severní Evropy bylo uctívání a víra v tajemno naprosto obvyklá. Stejně, jako se zrodila víra v uctívání a v nadpřirozené síly, zrodila se také pochopitelně snaha tyto myšlenky potlačovat. Víra v nadpřirozené síly byla pro některé rozumem nepochopitelná skutečnost. A jako taková v lidech vyvolávala pocit nebezpečí a tedy zosobnění zla.

Ve "jménu dobra" propukala snaha potírat nadpřirozené síly a osoby, které těmto čarám propadly. K prvnímu pronásledování žen a mužů obviněných z čarodějnictví docházelo již ve starověku, zejména v době římského císařství.¹ K hlavním zásahům proti kacířům, satanovým služebníkům, dochází až od 13. století. Vlivem středověkého scholastického učení došlo k tomu, že čarodějnictví bylo určeno za kacířské hnutí. Za kacíře byly označeny ty osoby, které vírou v ďábla a temné síly praktikovaly škodlivou černou magii, a tím tedy byly proti křesťanství. Dále byly tyto osoby označovány obyčejnými lidmi za čaroděje a čarodějnice v ďáblových službách.

Místa, kde nejčastěji docházelo k pronásledování čarodějnic, byly německé země, Francie, Skotsko, severoamerické osady, Nizozemí a Španělsko.²

Na přelomu 14. a 15. stol. byla vytvořena nová teorie, podle které se údajně zformulovala nová a daleko nebezpečnější sekta – sekta čarodějníků a čarodějnic.³ Představy o čarodějnických sektách souvisely s tvrzením, že čarodějnice a čarodějové se pod ďáblovou záštitou setkávají na orgiastických shromážděních – na čarodějnických sabatech. Sabaty probíhaly podle pevně stanového rituálu. Obřad na sabatu byl zaměřen tak, aby byl zesměšněn křesťanský bůh a zneuctěno vše, co je pro římskou církev i

¹ POLÁCH DRAHOMÍR, MICHAELA NEUBAUEROVÁ, *Zpráva o nevíře*, Jeseník: Sdružení cestovního ruchu, 2010, str. 7.

² Tamtéž, str. 8.

³ ŠINDELÁŘ BEDŘICH, *Hon na čarodějnice, západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha: Svoboda, 1986, str. 27.

křesťany posvátné. Při těchto orgiích museli všichni účastníci prokazovat nejvyšší úctu a oddanost d'áblovi.⁴

Postupem času se vyvinul i tzv. kult satanismu – důvodem jeho postupného formování byl strach před satanem. Proto se lidé častěji stávali ctiteli d'ábla než boha, protože pokládali d'ábla za silnějšího než boha.

Podobně ve své knize Polách uvádí, že: „čarodějové a čarodějnice se upsali Satanu na čarodějnických schůzkách – sabatech, na něž létali za pomoci čarodějných mastí na košťatech, vidlích nebo zvířatech. Na sabatech pak skládali účty ze své činnosti a účastnili se rejů, černých mší a sexuálních orgií s démony. Čarodějnice díky svému spojení s d'áblem mohly nabýt nadlidských schopností a pomocí kouzel létat, ovlivňovat počasí a škodit lidem na zdraví a majetku.“⁵

Největší procesy s čarodějnicemi na sever od Alp se odehrály v 16. a 17. století. „Pravidelně se vytvářela tzv. střediska čarodějnictví, především v zemích Svaté říše římské, ať už v katolických či protestantských državách.“⁶ V letech 1587 – 1593 bylo v arcibiskupství trevírském nejvíce osob podezřelých z čarodějnictví, a poté byly odsouzeny a sprovozeny ze světa. V letech 1625 – 1630 padlo v biskupstvích Bamberg a Würzburg v šíleném honu na čarodějnice až 1500 nevinných lidí. V českých zemích se nejstarší proces uskutečnil kolem roku 1540 v Náchodě.

Až za Josefa II., osvíceneckého panovníka, došly pověry a hony na čarodějnice svému konci. Poslední známé procesy s čarodějnicemi se v katolických zemích odehrály v roce 1749.

⁴ ŠINDELÁŘ BEDŘICH, *Hon na čarodějnice, západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha: Svoboda, 1986, str. 30.

⁵ POLÁCH DRAHOMÍR, MICHAELA NEUBAUEROVÁ, *Zpráva o nevíře*, Jeseník: Sdružení cestovního ruchu, 2010, str. 7.

⁶ Tamtéž, str. 8.

1.1 Středověké mínění o magii

Ve středověké Evropě se magie dělí na dva směry. Prvním byla tzv. démonická magie (vzývání démonů za různým účelem) a druhým přírodní magie (využívající skrytých sil přírody). Rozdíl mezi nimi spočíval v tom, že démonická magie spadala do náboženské sféry, ale přírodní magie byla jakýsi druh vědy zabývající se skrytými nebo nadpřirozenými silami.

Tehdejší středověké mínění o významu slova “magický“ odpovídalo vyjádření, že: „magie je výzva k démonům či využití skrytých sil přírody s cílem uskutečnit své vlastní záměry.“⁷

1.2 Magie lidová nebo-li magie lékařská a ochranná

Lidová magie nazývaná také lékařskou nebo přírodní magií, byla po generacích předávána verbálně. Tuto magii neprováděly učené osoby, ale prosté ženy, které většinou nedovedly číst ani psát. Měly však nemalé znalosti o léčivých bylinách, ze kterých připravovaly různé léky či masti. Díky dobré znalosti účinků rostlin byly schopné léčit nemocné, napravovat zlomené končetiny, ale dokonce i odvracet uhranutí či pomoci od trápení z nešťastné lásky. Pozvolna bylo při léčení používáno tajemných léčivých substancí. Léky tak nabývaly kouzelných účinků. Kouzla působila jako magická, jelikož slova měla skrytou moc, a tím podporovala vyléčení. Jelikož bylo obtížné vysvětlit zázračný jev, působení slov se označovalo za tajné, dokonce až za okultní.

Magická medicína sama o sobě nebyla důvodem k soudnímu stíhání. Ovšem v případě, kdy se zdravotní stav pacienta zhoršil namísto zlepšení, léčitelé byli nařčení z použití špatných magických praktik, což mohlo vést ke stíhání.

⁷ MUCHEMBLED ROBERT, *Magie a čarodějnictví v Evropě*, Praha: Volvox Globator, 1997, str. 17.

1.3 Magie versus čarodějnictví

V lidové kultuře střední Evropy 16. stol. stavěli někteří jedinci na odiv své magické schopnosti a moc. Tito lidoví čarodějové nezastávali ve společenské hierarchii vysoké postavení, v lidové kultuře byli sice uznáváni, ale také obáváni. Lidé ve svých výpovědích označovali magii neutrálním výrazem umění.⁸

Víra v magii byla po celé Evropě považována za přirozenou součást venkovského života.

Démonická magie se zrodila z židovské kabaly a arabské magie a později čerpala znalosti z alchymie a astrologie. Od astrologie byl poté krůček k tomu, aby se předvídala budoucnost, což se také stalo předpokladem pro mága, který také např. vyvolával duchy zemřelých.

Největší snahou mágů bylo za pomoci nadpřirozených sil nalézt kámen mudrců nebo se snažili najít způsob, jak objevit zakopané poklady či zhotovit nápoj lásky.

Právě milostná magie byla jednou z nejrozšířenějších. Její účel byl jasný, získat si lásku vysněné osoby. Rozlišovaly se dva druhy této magie, erotická magie a sexuální magie.

Ve Švýcarsku byla rozšířena magie vztahující se k času. Pomocí níž se mohla v konkrétní dobu přivolat bouře, mlha či krupobití.

Sallmann, uvádí, že: „Cílem magie bylo pomocí magických zaříkadel ovládnout nadpřirozené síly tak, aby bylo dosaženo okamžitého úspěchu, a to ať už šlo o lásku, bohatství či o zdraví.“⁹

Své místo v magii zaujímala také nekromacie. Výraz nekromacie vychází z latinského termínu „niger“, což znamenalo černý. V této magii šlo o přímé vyvolávání nebeských sil nebo vyvolávání stínů mrtvých za účelem získání informací. Nekromacii ovládli převážně kněží, jelikož uměli latinsky, a díky tomu mohli provozovat rituály předepsané v knihách. Jedním takovým rituálem bylo např. vymítání ďábla.

⁸ MUCHEMBLED ROBERT, *Magie a čarodějnictví v Evropě*, Praha: Volvox Globator, 1997, str. 56.

⁹ SALLMANN JEAN-MICHAEL, *Čarodějnice d'áblovy nevěsty*, [Bratislava]: Slovart, c1994, str. 88.

Na rozdíl od čarodějnictví, magie nebyla tolik obávanou a pronásledovanou činností. Stíhání stoupců černé magie nebylo tolik četné jako hon na venkovské čarodějnice. Jsou ale dosvědčující důkazy o tom, že tomu tak bylo. Před soudem povětšinou stáli muži, kteří byly zpravidla kouzelníky nebo věštcí. Na rozdíl od venkovských soudů, kde byly stíhány převážně ženy.

Podezření z čarodějnictví se soustřeďovalo na osoby, které byly už dávno postaveny na okraj vesnice či města a dále. O těchto osobách panovala pověst jako o těch, co používají čáry ke svému prospěchu.

Rozdílnost mezi magií a čarodějnictvím spočíval nejpravděpodobněji v tom, že panovala rozdílnost v kulturách jednotlivých zemí, ve kterých docházelo k pronásledování. Jak jinak si vysvětlit důvod, proč v některých oblastech soudy doslova žily hony na čarodějnice a jinde jakoby tento problém téměř neexistoval.

1.4 Kdo jsou to čarodějnice

Šindelář ve své knize odkazuje na definici čarodějnice, kterou podal v 16. stol. jeden z nejvýznamnějších odpůrců čarodějnic Jan Weyer. Podle něj čarodějnice je: „žena, která na základě neprávem jí přisuzovaného předstíraného a domnělého paktu s ďáblem věří že může všemožné zlé skutky způsobit pomocí myšlenek, zaklínání pomocí pouhého pohledu anebo jiných směšných prostředků naprosto nezpůsobilých k dosažení nějakého jejího záměru, jako například rozhýbat vzduch nezvyklým hromem bleskem nebo krupobitím vyvolávat bouřky ničit úrodu jak na polích nebo ji přemísťovat někam jinam, působit nepřírozené nemoci u lidí a zvířat a pak je zase vyléčit v několika hodinách, uzdravit povětrí v daleké vzdálenosti, se zlými duchy pořádat taneční reje a hostiny, pohlavně s nimi obcovat, sebe i jiné proměňovat ve zvířata, a jako by též dokázaly napáchat tisícero dalších a podivných bláznovství.“¹⁰

¹⁰ ŠINDELÁŘ BEDŘICH, *Hon na čarodějnice, západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha: Svoboda, 1986, str.49.

Čarodějnice ve středověku byly v Evropě považovány za bytosti, které se zabývají především černou magií a provozují škodná kouzla. Na počátku novověku panovalo mínění o existenci vzájemného vztahu mezi čarodějnicemi a ďáblem, který představoval ztělesnění zla. „Čarodějnice byly považovány nejen za osoby provozující škodnou magii, ale také za vyznavačky ďábla, které s ním uzavírají smlouvu podepsanou vlastní krví.“¹¹ A protože byl ďábel nadpřirozeným nepřítelem Krista, čarodějnice se nadále nemohly srovnávat se zloději či vrahy. Začaly být považovány za kacíře a osoby, které neuznávaly křesťanskou víru.¹²

Tím, že se počet čarodějnic neustále zvyšoval, lidé se začali domnívat, že se sdružují v sekty tak, jak to dělají kacíři. Zakladatelem těchto sekt byl jak jinak, než samotný ďábel, který svou sektu vedl podle vojenského vzoru (příslušníci mohli dosáhnout hodností, jako jsou generál, poručík, praporčík, kaprál atd.). Čarodějnice, které měla být do této společnosti přijata, se musela nejdříve zříci boha a poté byla zapsána do zvláštní knihy. Nově přijatého člena pak ďábel označil otláčením svého drápu na nějakém místě těla dotyčného. Tak vzniklo „ďáblové znamení stigma diabolicum“¹³, které při čarodějnických procesech bylo jedním z dosvědčujících důkazů. Zasvěcené čarodějnice svým přijetím a slibem poslušnosti získali ďáblovu ochranu.

Čarodějnice se na sabatech scházely v noci na nějaké hoře nebo vysokém kopci, kde se oddávaly všemožným orgiím. Vrcholem takovýchto sabatů pak byla černá mše, která je protikladem křesťanské bohoslužby. Touto mší uráželi Boha a jeho církev. Proto byly ke mši důležité proměněné hostie a následkem toho docházelo k jejich častým krádežím.

Čarodějníci dokáží ublížit a škodit i pomocí řeči, například dokáží jedním slovem usmrtit člověka. Mají uhrančivý pohled, kterému se dá lehce podlehnout. Pohledem dokáží působit i na dobytek. Rozsévají nemoc a smrt. Dovedou způsobit průtrž mračen,

¹¹ MRÁČEK K. PAVEL, *Upalování čarodějnic a inkvizice: mýtus a skutečnost*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2006, str. 22.

¹² Tamtéž, str. 22.

¹³ JOSEF KOČÍ, *Čarodějnické procesy: Z dějin inkvizice a čarodějnických procesů v českých zemích v 16. a 18. století*, Praha: Horizont, 1973, str. 11.

zaklínat vodu ve studni, proklít úrodu, zapálit dům nebo porážet stromy. Byla jim zkrátka přičítána všechna neštěstí a pohromy.¹⁴

Nevědomému lidu bylo potřeba objasnit, co je příčinou hromadných epidemií nebo úhynu dobytka. Co je za vinou neúrody nebo nepřejícího počasí, a tak bylo snadné svést vinu na někoho, kdo se nedokázal bránit.

Nejčastěji tak bývaly za čarodějnice označovány vdovy a osamělé ženy, většinou staré a chudé. Měly zkušenosti s bylinkářstvím a také se mělo za to, že ovládaly způsoby, jak změnit či ovlivnit lidský osud.

1.5 Důvody pronásledování čarodějnic

Důvod, proč k pronásledování čarodějnic docházelo byl ten, že se světská i duchovní vrchnost snažila chránit své poddané i duše lidí, kteří čarodějnictví propadli, před ďáblem a jeho pomocníky a následnému zatracení.

Období let 1450 – 1750 se vyznačuje evropským hysterickým jevem ohledně kouzelnictví, které bylo považováno za trestný čin. Docházelo tak k udávání, podezřívání, popravám či protestům. Z čarodějnictví byly nejčastěji obviňovány starší ženy, které byly udány třeba jen na základě pomluv, předsudků, závisti nebo nenávisti.

Mělo se také za to, že “čarodějnickou sektou“ je ohrožena existence křesťanství a státu.¹⁵

Věřící byli ve velké většině přesvědčeni o reálnosti čarodějnictví. Věřili, že za pomoci čarovných prostředků lze působit lidem škodu na zdraví či majetku.

K usvědčení čarodějnic byla používána spousta způsobů. Nejužívanější byla zkouška vodou. Tato středověká zkouška vodou byla považována za neomylný nástroj k odhalení viny. Údajnou čarodějnici spoutali, zatížili kamenem a poté vhodili do vody, případně řeky, rybníku či kanálu. V případě, že se nepotopila, soud shledal, že ďábel nad osobou drží ochrannou ruku a nepřeje si, aby spřízněncem utonul. Následně na to byla oběť upalena. Ovšem když osoba klesla ke dnu, prokazovalo to důkaz její nevin.

¹⁴ SALLMANN JEAN-MICHAEL, *Čarodějnice d'áblovy nevěsty*, [Bratislava]: Slovart, c1994, str. 53.

¹⁵ MRÁČEK K. PAVEL, *Upalování čarodějnic a inkvizice: mýtus a skutečnost*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2006, str. 44.

Jiným rysem čarodějnictví bylo potlačování slz. Týrané osoby totiž pod neustálým vystavováním bolesti přestávaly slzet, plakaly tolik, až vyplakaly všechny slzy. To byl ale podle démonologů jeden z důkazů přítomnosti ďábla.

Doznání viny za pomoci mučidel se vymáhalo až tehdy, když se osoba nepřiznala při normálním výslechu. Metody mučení byly odlišné s ohledem na místo i časové období. Pálení chodidel, vpichování jehel pod nehty, španělská bota, takové byly způsoby mučení, a mnohdy byly ještě odpornější.

Vyslýchaný neměl být mučen vícekrát, než třikrát s jednodenní přestávkou mezi mučením. Bylo to z toho důvodu, aby se dotyčný přiznal bez mučení. Když vyslýchaný negoval svoje přiznání, které z něj vymohli za pomoci mučidel, byl mučen opětovně.

Typickým středověkým trestem za čarodějnictví byl trest smrti upálením. Příčina upalování také tkvěla v tom, že se tak podporovala ochrana před možnou zlomyslností mrtvé čarodějnice, která by se např. chtěla pomstít za to, co jí bylo způsobeno. Pro jistotu byly spalovány i ostatky dotyčné čarodějnice.¹⁶

¹⁶ MRÁČEK K. PAVEL, *Upalování čarodějnic a inkvizice: mýtus a skutečnost*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2006, str. 14.

2 ČARODĚJNICTVÍ VE STŘEDNÍ EVROPĚ

Díky dílu Christiana Pfistera bylo zjištěno, že k pronásledování čarodějnic docházelo v letech s vlhkými a chladnými zimami, což byla období s nepříznivými podmínkami k pěstování obilnin či dalších plodin.

Když probíhaly největší hony na čarodějnice, co se týče podnebí, panovaly nebyvalé klimatické podmínky. Počasí bylo stále chladnější a to mělo za důsledek neúrodná léta, která se po sobě několikrát opakovala. Tím, že počasí nepřálo úrodě, trpělo zemědělské společenství, které bylo založeno na primitivních technologiích.

Při prvním velkém honu na čarodějnice, ve Wiesensteigu, ve výpovědi hraběte z Rechberku lze vyčíst, že démoni a čarodějnice způsobili nelidské škody na osobách zvířatech a úrodě, takže mnoho poctivých jedinců přišlo k újmě na svém majetku. Ze strachu proto venkovští obyvatelé požadovali po svých lenních pánech vyhlazení osob, které měly co dočinění se změnami počasí. Další nevýhodou těchto oblastí bylo, že byly poměrně chudé a v oněch těžkých obdobích byly těžko zásobovatelné.

Ve středověké společnosti poskytovali léčitelské služby muži i ženy. Věřili a pěstovali lékařství založené na bylinkách. Žádná z těchto činností nebyla spojována výhradně s ženami nebo s muži. Ale v případě, když se ženy zabývaly léčitelstvím anebo používaly magické léky, byly to právě ony, kterým více než mužům hrozilo, že budou podezřívány nebo souzeny z čarodějnictví.¹⁷

V 15. stol. dochází ke zvratu v pojetí magie a postihování čarodějnic. Vznikla představa, že čarodějnice byly členkami určitého společenství, spojenkyněmi ďábla, které mu přislíbily věrnost. Vzhledem k tomu vyvstala myšlenka, že svou prací společnost zničí.

Čarodějnice se pravidelně scházely při sabatech na horách nebo na kopcích. Tyto obřady byly rouhačské. Čarodějnice šlapaly na kříž, zříkaly se Boha a křesťanské víry. Zneuctívaly svěcenou hostii získanou při přijímání. Bylo běžné, že lidé svěcenou hostii schraňovali a využívali ji k ochraně jejich dobytka před nemocemi, či aby vzbudila v někom lásku. Lidé zkrátka byli přesvědčení o zázračných účincích posvěcených hostií.

¹⁷ MUCHEMBLED ROBERT, *Magie a čarodějnictví v Evropě*, Praha: Volvox Globator, 1997, str. 33.

V tomto století se rituální zneužívání hostí stalo jednou z forem svatokrádeží, připisovaných spikleneckým čarodějnicím.¹⁸

Po roce 1428 prudce vzrostly procesy směřované proti čarodějnictví. Nejvíce soudních stíhání probíhalo v jihovýchodní Francii a západním Švýcarsku. Tyto procesy byly přechodem mezi kacířstvím a honem na čarodějnice. Literatura z 30. let 15. stol., která čerpala podněty z těchto procesů, měla velký vliv na pozdější pronásledování čarodějnic.

Strach z čarodějnictví byl příčinou toho, že se uspíšil proces pronásledování podezřelých osob.

Andrea Blauert ve své studii ukázal, že doba, kdy se čarodějnické procesy vyskytovaly v některých oblastech Evropy nejvíce, bylo obdobím velkých obecných pohrom, jako jsou sucha, s tím spojená neúroda, hladomory a epidemie.¹⁹ Dále byl Blauert přesvědčen, že pojem čarodějnictví se dá časově i prostorově lokalizovat do období kolem roku 1435 a přesně vymezené oblasti jižně od Lémanského jezera.²⁰

V 80. letech 15. stol. dosahovaly první čarodějnické procesy v Evropě svého vrcholu. Propukaly na všech úrovních společnosti, za čarodějnice byli označováni lidé jak z vesnic, tak z měst i od dvora. Upalováni byli sedláci, šlechtici, světštitelé úředníci i církevní hodnostáři.

Velký hon na čarodějnice 16. a 17. století byl v podstatě zahájen středověkou římskou církví, čímž se umocnil protestantismus. Ale ještě v prvních desetiletích 16. století se většina německých soudů chovala zdrženlivě k případům čarodějnictví. Od druhé poloviny 16. století v Německu došlo k obratu, který uvolnil cestu pozdějšímu honu na čarodějnice.

Za vlády Jana ze Schönembergu v arcibiskupství trevírském (1581 – 1592) v Německu probíhaly čarodějnické procesy v takové síle, že na živu nezůstala téměř žádná žena. Ve dvaceti vesnicích kolem Trevíru bylo během šesti let z čarodějnictví usvědčeno a upáleno 306 osob. Podobné scénáře se odehrávaly i v říšském opatství Fulda. Tady na

¹⁸ MUCHEMBLED ROBERT, *Magie a čarodějnictví v Evropě*, Praha: Volvox Globator, 1997, str. 27.

¹⁹ Tamtéž, str. 34.

²⁰ Tamtéž str. 57.

začátku 17. století čarodějnické procesy vedl Baltazar Ross, kvůli kterému zemřelo nejméně 250 lidí.

Jak uvádí Muchembled: „Na německých územích bylo popraveno víc podezřelých osob z čarodějnictví, než v jiných částech Evropy.“²¹ Jedním z možných důvodů, proč převážně na těchto územích docházelo k čarodějnickým procesům je ten, že stíhání probíhala v době, kdy vrcholily nábožensko-ideologické boje.

Ani Francie nezůstávala pozadu, již ve 14. století zde byly odsouzeny a upáleny stovky lidí a v 16. století hony na čarodějnice měly mnohem silnější průběh než ve století 14.

Nekončící muka probíhala v oblasti Labourd, kde byly pronásledovány stovky lidí soudcem Pierrem de Lancrem.

Hony na čarodějnice se týkaly i dalších zemí, mezi které patřilo i Nizozemí. Tady pronásledování začalo v první čtvrtině 16. století především v Amsterdamu.

Také Anglie byla zemí, která se neubránila nátlaku honu na čarodějnice. Na rozdíl od jiných zemí byla Anglie zvláštní tím, že tady při inkvizici nebylo používáno tortury. Což ale neznamená, že by zde nedocházelo k odsuzování nevinných lidí z čarodějnictví. Opak byl pravdou, ukázalo se, že i bez mučení je možné tohoto dosáhnout. A tak byla v Anglii roku 1556 za čarodějnictví odsouzena první osoba.²²

V období mezi lety 1580 a 1670 byly čarodějnické hony pořádány většinou tam, kde rozhodoval neobjektivní soudce. Pronásledování dosáhlo vrcholu v první čtvrtině 17. století a další vlna následovala kolem roku 1640. Třetí vrchol nastal v letech šedesátých. Konec 17. století je charakteristický pro ustávání honů po celé Evropě.

Jediné Polsko je místem, kde čarodějnické procesy vypukly až počátkem 18. století.

Země, ve které se v Evropě poprvé objevilo čarodějnictví, je pravděpodobně Švýcarsko, to je také místem, kde čarodějnictví zaniklo. K poslední zákonné popravě čarodějnice došlo v kantonu Glaris sedm let před začátkem velké francouzské revoluce.

²¹ JOSEF KOČÍ, *Čarodějnické procesy: Z dějin inkvizice a čarodějnických procesů v českých zemích v 16. a 18. století*, Praha: Horizont, 1973, str. 51.

²² Tamtéž, str. 46 – 49.

2.1 Počátky inkvizice a důvody založení

Ve 13. až 15. století se začala prosazovat funkce úředního žalobce. V 16. století se prosadila i v celé Evropě a došlo tak k zásadní změně v soudnictví. Do té doby byl soudce nestrannou osobou dvou zneprátených stran, které spolu vedly spor. Rozhodnutí o výsledku spadalo do rukou božích. Nově byl soud/soudce tím, kdo měl vyřešit zločin a rozhodnout o vině či nevině obžalovaného. Je tedy i logické, že se soudy snažily o zjištění pravdy zavedením účinnějších prostředků.

A protože se hony na čarodějnice odehrávají v této době, obžalovaný byl souzen novým způsobem, vyšetřováním/dotazováním (původ slova vychází z latinského „inquisitio“²³).

Vznik inkvizice byl do velké míry ovlivněn snahami papežů. Počátkem 13. století, za vlády papežů Řehoře IX (1227-1242), Inocence IV (1243-1254) a Klimenta IV. (1265-1268), se proti duchovní i světské moci zvedla vlna „kacířského hnutí“.

Toto hnutí se projevovalo nejdříve v severní Itálii a později na jihu Francie. Stalo se známým kvůli hnutí albigenských, což byla sekta katarů, kteří odmítali uznávat církev, hlásali askezi a požadovali rozdělení církevního majetku. To se nelíbilo francouzským králům, kteří se obávali možného ohrožení. Není tedy divu, že za účelem upevnění autority na jihu Francie došlo k několika křížovým výpravám právě proti albigenským. Jelikož rozmach kacířství stále rostl, nejvyšší římské představitelé došli k závěru, že je nemožné ho zastavit, za do té doby běžně používaných prostředků. Už ani obvyklá biskupská inkvizice nedosahovala takového účinku, aby dokázala překonat kacířská hnutí. Vystala potřeba účinnější zbraně. Proto se pod záštitou papeže začala formovat mimořádná instituce, inkvizice, aby s její pomocí byla kacířská hnutí potlačena.²⁴ Papežské inkvizice se projevil zakládáním specifických soudních tribunálů, které ve srovnání s dřívější soudní praxí měly tvrdší postupy, torturu. Mučením obviněných se vymohlo doznání viny, na základě které byl posléze vynesena rozsudek.

²³ WIKIPEDIE OTEVŘENÁ ENCYKLOPEDIE, *Inkvizice*, [online], 4. 2. 2011, <http://cs.wikipedia.org/wiki/Inkvizice>.

²⁴ ŠINDELÁŘ BEDŘICH, *Hon na čarodějnice, západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha: Svoboda, 1986, str. 22.

Inkvizice byla oficiálně zřízena roku 1235 papežem Řehořem IX. Jejím hlavním úkolem se stalo prozkoumávání usvědčeného kacíře a následně jeho předání světské moci k vykonání trestu. Tak se inkvizice stala onou požadovanou “efektivní zbraní“ v boji proti kacířství, ale navíc zvýšila pravomoc církevních představitelů oproti světským vládcům.

Aby byl zahájen soud proti údajnému kacíři, nevyžadovaly si inkviziční metody žádné podložené důkazy. Nebyla potřeba ani úředně podepsaná písemná žaloba, stačila jen obyčejná pomluva či anonymní udání a důvod k vyšetřování byl tu.

Jména udavačů se tajila a utajená udání byla odměňována udělením stanoveného odpustku.²⁵

„Kacířství bylo považováno za zločin podléhající kompetenci církevních soudů (ve srovnání s čarodějnictvím, které bylo v průběhu 14. stol. hodnoceno jako zločin *mixti fori*“²⁶; což znamená, že mělo podléhat dvojí kompetenci, duchovní i světské jurisdikce).

Konec 13. století můžeme označit jako rozmach inkvizice, která se stala uznávanou institucí mající své zastoupení v mnoha regionech.

České království se používání tomuto novému soudnímu postupu dlouho bránilo, nakonec roku 1318 inkvizice vznikla i v Praze.

K prvnímu oficiálnímu odsouzení čarodějnic došlo ve 13. století současně s počátkem inkvizice. Účel, ke kterému byla inkvizice používána, nebylo dostižení čarodějnic, ale heretiků. Právě se záměrem jejich sledování a zdolání byla inkvizice vytvořena.

Rok 1326 byl rokem dělícím, do této doby čarodějnice nebyly považovány za heretiky. Po tomto roce ale dochází k obratu, když se při řešení případů s čarodějnicemi začalo používat inkvizice.

²⁵ ŠINDELÁŘ BEDŘICH, *Hon na čarodějnice, západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha: Svoboda, 1986, str. 23.

²⁶ Tamtéž, str. 27.

S inkvizičními procesy zaměřenými proti čarodějnicím, se na evropském Západě setkáváme již před vydáním buly Inocence VIII., ale až po jejím vydání nabylo pronásledování čarodějnic masového charakteru.

Roku 1484 papež Inocenc VIII. vydal bulu proti čarodějnicím *Summit desiderantes affectibus*, která se vztahovala pouze na ta území, která si i po reformaci zachovala katolictví.²⁷

Od 15. století za hony na čarodějnice nezodpovídá inkvizice, ale světská moc, tedy vrchnostenské, královské a nejvyšší soudy.

Muchembled odkazuje na studii Christiana Thomasiuse, která upozorňuje na to, že: „zločin čarodějnictví ve skutečnosti nikdy neexistoval a že si ho vymysleli inkvizitoři.“²⁸

²⁷ MRÁČEK K. PAVEL, *Upalování čarodějnic a inkvizice: mýtus a skutečnost*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2006, str. 30 – 31.

²⁸ MUCHEMBLED ROBERT, *Magie a čarodějnictví v Evropě*, Praha: Volvox Globator, 1997, str. 54.

3 ČARODĚJNICKÉ PROCESY V NAŠICH ZEMÍCH

I u nás byly čarodějnické pověry mezi obyvatelstvem rozšířeny, nedocházelo ale ve velké míře k pronásledování a trestání osob, které používaly kouzelných prostředků. V zemích Koruny české došlo k zavedení papežské inkvizice až v letech 1318. Ani poté neměla inkvizice příliš pevné postavení, dokonce v průběhu husitského hnutí téměř zanikla. Až do prvních desetiletí 16. století se u nás čarodějnické soudní případy tolik nevyskytují. Jestliže šlo o závažný případ a došlo až k soudnímu líčení, obžalovaný se mohl zbavit svého obvinění složením očistné přísahy.²⁹

Nástupem Habsburků na trůn byla zaznamenána snaha obnovit pozice římskokatolické církve. K dosažení požadovaného cíle došlo k reorganizaci justičních postupů. Postupem času bylo upuštěno od akuzačního (akuzační princip = zásada obžalovací, rozdělení procesních funkcí mezi obžalobu, obhajobu a soudem) způsobu vedení soudního procesu, který byl nahrazen inkvizičním postupem.³⁰

Vznikala snaha vytvořit pro Čechy (ne pro všechny země Koruny české) jednotný zákoník městských práv. Povedlo se to kancléři Pavlu z Koldína. Jeho právní kodifikace *Práva městská Království českého* byla roku 1579 schválena českým sněmem a potvrzena panovníkem.³¹ Tato kodifikace byla na Moravě uznána až roku 1697.

K nejstarším čarodějnickým procesům v Čechách, jenž skončil vynesením rozsudku smrti, se odehrál v roce 1540 před soudem v Náchodě. Šlo o spor manželky městského drába Markyty a mladého muže Martina Berana. Byly nalezeny ukryté předměty, které byly uloupeny. Tyto u sebe skryla Markyta a za zloděje předmětů označila Martina. Ten označil Markytu za čarodějnici, protože mu podala očarovaný pokrm a pokusila se tak narušit jeho vztah s pastýřkou, aby se on zamiloval do Markytiny dcery.

²⁹ ŠINDELÁŘ BEDŘICH, *Hon na čarodějnice, západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha: Svoboda, 1986, str. 170.

³⁰ Tamtéž str. 171.

³¹ ŠINDELÁŘ BEDŘICH, *Hon na čarodějnice, západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha: Svoboda, 1986, str. 173.

Nejstarší případ čarodějnictví z města Přerov na Moravě je znám z roku 1539. Zde šlo o případ manželky kováře Klimenta a její dvě dcery Annu a Martu.³²

Nad osobami, které se přiznaly, že škodily druhým za použití čarů, soud zřejmě neznal slitování, i když je možné, že s těmito osobami soucítit nebo je nepovažoval za spojence ďábla.

Do 17. století se čarodějnické procesy v našich zemích vyskytovaly ojediněle. Šlo spíše o individuální případy. Na rozdíl od Německa, kde probíhalo masové pronásledování čarodějnic a skupinové popravy.

Ani po třicetileté válce nebyl v českých zemích celkový počet obětí čarodějnických procesů nijak vysoký. Ovšem výjimkou bylo období let 1639 – 1651, kdy v niském knížectví ve Slezsku došlo k prudkému pronásledování. Na vině byli vratislavští biskupové, kteří si vzali příklad z katolických kurfiřtů z Porýní.³³

K největšímu počtu upálení došlo v Jeseníku, 102 osoby. Dále ve Zlatých Horách, kde podobný osud potkalo 85 osob a také v Mikulovicích a Glucholazích, kde bylo upáleno po 22 osobách za čarodějnictví. V Nise dokonce došlo k netypickému opatření. Kolem roku 1639 zde byla postavena pec k upalování čarodějnic. V roce 1651 v ní bylo upáleno 42 žen.³⁴

Čarodějnické procesy ve Slezsku a na Moravě pokračovaly i po třicetileté válce. V této době se o rozšiřování a posilování čarodějnických pověr zasloužila publikační činnost. Tato literatura přispěla k posilování a udržování obyvatelstva ve strachu před ďáblem a čarodějnicemi. „Cílem protireformačních autorů bylo dosažení vystrašení lidí, aby snáze přistoupili k římskokatolické církvi.“³⁵

Když probíhaly čarodějnické procesy ve Slezsku, zasáhly svým průběhem a nařčením i Čechy a města Hradec Králové a Prahu. Impuls k zahájení výslechu dala roku 1651 Mariana Tiettelová, manželka měšťana v Cukmantlu, která byla vyšetřována pro

³² ŠINDELÁŘ BEDŘICH, *Hon na čarodějnice, západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha: Svoboda, 1986, str. 175.

³³ Tamtéž, str. 182.

³⁴ Tamtéž, str. 182.

³⁵ Tamtéž, str. 183.

čarodějnictví. Tiettelová se přiznala k čarodějnictví a udala také svou sestru. Vypověděla, že s ní a se svou matkou byly společně na čarodějnickém shromáždění v Praze.

Další velké pronásledování na Jesenicku proběhlo v letech 1651 – 1684, kdy bylo 112 osob připraveno o život. Také Zlaté Hory a jeho okolí přišlo roku 1651 o 54 osob obviněných z čarodějnictví. Jenom v roce 1651 bylo na území celého niského knížectví odsouzeno až dvě stě osob za čarodějnictví.

Nejhorším ze všech soudců druhé poloviny 17. století byl Jindřich František Boblig z Edelstadtu. Mnoho let působil u soudních tribunálů ve Slezsku, kde získal zkušenosti při pronásledování čarodějnic. Toho následně zneužíval při honu na čarodějnice na losinsku a Šumpersku.

3.1 Čarodějnice na venkově

Venkov představoval rodnou půdu pro zrod honů na čarodějnice. Od prvopočátku vznikaly spory mezi spoluobčany, v osobních či kolektivních rozepřích. Ať tak či onak, tyto neshody předcházely zmiňovaným honům na čarodějnice. Přelom 16. a 17. století byl obdobím, kdy nevzdělanost na venkově převažovala nad selským rozumem a byla příčinou toho, že lidé za svým neštěstím viděli pouze konání ďábla a jeho pacholků.³⁶

Na venkově bylo potřeba léčitelky a mastičkářky, protože se jim tu žádné lékařské pomoci nedostávalo. Na druhou stranu, ženy provozující toto řemeslo pak za své léčitelské umění byly často obviňovány z toho, že je vyučil sám ďábel, a tedy, že jejich léčitelství mohlo lidem způsobit škodu. Mnoho z těchto žen zemřelo na hranici, odsouzené jako čarodějnice.

Při venkovských čarodějnických procesech pak ženy byly mnohonásobně více upalovány než muži.

³⁶ SALLMANN JEAN-MICHAEL, *Čarodějnice d'áblovy nevěsty*, [Bratislava]: Slovart, c1994, str. 42.

4 ČARODĚJNICKÉ PROCESY NA LOSINSKÉM PANSTVÍ A NA ŠUMPERSKU

Losinské panství vzniklo ve druhé polovině 16. století. Zakladatelem byl Jan ze Žerotína, který byl bezohledný vůči svým poddaným. A právě z žerotínského panství vzešel prvopočátek velkého pronásledování čarodějnic na Severní Moravě. Morava se vyznačovala evangelickou tradicí, odolávala protireformačnímu úsilí Habsburků i po třicetileté válce.³⁷ Poddaní proti svému pánovi i jeho potomkům velmi často povstali, pochopitelně, aby bránili svá práva. Než Jan ze Žerotína zemřel, rozdělil stávající majetek na dvě části, a to na panství losinské a vízmberské. O tato panství se poté starali jeho synové Jan Jetřich a Přemek II. Mezitím na panstvích probíhala rekatolizace, přesto ale velká část obyvatel zůstávala tajnými luterány.

Velké problémy se svou vírou měli také samotní Žerotínové, které dospěly k tomu, že když Přemek II. 24.1.1652 zemřel, musely ho jeho děti nechat nepohřbeného v losinském zámku. Vše se relativně uklidnilo až tím, že syn Přemka II., Přemek III. přestoupil na katolickou víru, čímž zachránil majetek Žerotínů. Poté se oženil s hraběnkou z Oppersdorfu, Alžbětou Juliánou, která byla vychována v jezuitském prostředí.

Na přelomu let 50. a 60. 17. stol. vypuklo na panství další povstání. Venkovští poddaní se vzbouřili proti vrchnosti kvůli zachování luteránské víry. Vnikli do losinského zámku, odkud odnesli rakev s Přemkem II. ze Žerotína. Poté pohřbili svého milovaného pána do rodinné hrobky, čímž se dopustili hrubého znesvěcení svatostánku.

Poddaní svou vzpourou chtěli upozornit na nezvyklý růst svých poddanských povinností a také na nemožnost vyznávání víry svých předků. Rozbouření lidé také povstali proti svému novému pánovi Přemkovi III., protože přešel na katolickou víru a tím zradil svou zem i poddané. Tuto vyhrocenou situaci se nepodařilo zastavit jinak, než

³⁷ ŠINDELÁŘ BEDŘICH, *Hon na čarodějnice, západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha: Svoboda, 1986, str. 187.

císařským vojskem. Vůdce tohoto povstání, tři rychtáři, byli roku 1662 popraveni na nádvoří losinského zámku.³⁸

Přemek III. a Alžběta Juliána měli celkem 7 potomků, 5 z nich však zemřelo. Pozůstalí synové Maxmilián František a Jan Jáchym byli ještě nezletilí, když jejich rodiče zemřeli. Proto se jejich poručnictví a správy panství ujala jejich teta Angelina Sibyla, hraběnka z Galle.

Většinový počet německého obyvatelstva tohoto regionu v průběhu 16. a začátkem 17. století přijalo luteránství a někteří z nich se k této víře tajně hlásilo ještě několik desítek let po jejím zákazu. Ze Slezska, které umožňovalo svobodnou volbu v náboženství, přicházeli kazatelé a chodili za nimi tajní luteráni večer do lesů a hor. Bohoslužby se konaly většinou na hranici Moravy a Slezska. Tato tehdejší hranice probíhala v blízkosti Petrových kamenů, na místě, kde se měly odehrávat čarodějnické sabaty. Pokud se bohoslužby odehrávaly také v pozdních večerních hodinách, byly osvětlené ohněm, a tak světla bylo možné vidět v širokém okolí.

Je tedy zřejmé, co si o tom říkali pravověrní věřící a světská i duchovní vrchnost. Co jiného si mohli vyvodit, než že se na oněch bohoslužbách konají nekalosti spojené s ďáblem.

4.1 Životní příběh vernířovické žebračky

Angelina Anna Sibyla z Galle, rozená Žerotínová, po Přemkovi ze Žerotína, majiteli panství Velké Losiny (Loučné a Třemešku) převzala správu tohoto panství za své nezletilé synovce, aby vzkvétalo a rostlo po dlouholetých válkách. Jako přesvědčená katolička se prosazovala o to, aby byl zlepšen význam katolického náboženství u poddaného lidu. Možná také to byl jeden z důvodů, proč se na radu některých losinských panských úředníků odhodlala rozpoutat na tomto panství čarodějnické procesy. Možná to ale bylo proto, že se dozvěděla o záhadném zmizení srdce své zesnulé švagrové Alžběty Juliány. Hraběnka byla přesvědčená, že bylo zneužito k čarodějnický kejklím.

³⁸ *Čarodějnické procesy na losinském panství a v šumperku*, MAS Údolí Desné, o.s., [Šumperk], červenec 2009, str. 2.

První podezřelou a následně první obětí čarodějnických procesů na velkolosinském panství se stala žebračka Maryna Schuchová z Vernířovic. O velikonocích roku 1678 se vypravila na mši do sobotínského kostela, jelikož ve Vernířovicích tehdy svatostánek ještě nebyl. Při přijímání nespokla svěcenou hostií, ale ukryla ji v domnění, že nebyla zpozorována. Opak byl ale pravdou, kostelník Bittner ji při tom zahlédl a skutečnost oznámil faráři Schmidtovi. Ten poté o události napsal dva listy, jeden byl pro děkana Lautnera do Šumperka a druhý adresoval losinskému zámeckému hejtmanovi Adamu Vinarskému z Křížova, který informoval hraběnkou z Galle.

Vyděšená žebračka byla zadržena a převezena do žaláře v Losinách. Takovéto krádeže hostií byly běžnou a známou záležitostí, jelikož lidé věřili v jejich zázračné účinky.

Stará žena byla prvně vyslýchána na losinském zámku za přítomnosti hraběnky z Galle, zámeckého hejtmana Vinarského, losinského faráře Königa, sobotínského faráře Schmidta, rentmistra Vraného, purkrabího Mayera a děkana Lautnera. Žebračka vypověděla něco málo o sobě, kde bydlí, a posléze o oné události s hostií, z jakého důvodu hostií ukradla. Schuchová uvedla, že ji o hostií požádala porodní bába Dorota Gröerová, která jí za to slíbila něco málo k jídlu. Dorota měla v úmyslu položit hostií na kus chleba a dát ho krávě s tím, že bude lépe dojit. Hostie musela být získána třetí osobu, jinak by "kouzlo" nemělo účinek. Dále Schuchová sdělila, že Gröerové tuto radu poskytla Davidová.³⁹ Stařenka jistě vypověděla vše podle pravdy, neměla důvod cokoli si vymýšlet nebo přibarvovat. Jediný děkan Lautner neviděl celou věc tak černě, jako ostatní. Nepokládal Schuchovou za čarodějnici, ale za stařenku, která si svým hříšným činem chtěla vydělat na obživu. Po tomto výsledku stařenku odvedli do vězení, které bylo součástí losinského zámku.

Již z z prvních výsledků bylo očividné, že čarování s hostií je zločin, který spadá do kompetence inkvizičního soudu. A tedy i situace kolem Schuchové byla třeba objasnit před soudem, k čemuž také bylo zapotřebí zkušeného soudce. Hraběnka tedy pověřila zámeckého hejtmana Adama Vinarského z Křížova, aby se postaral o přípravu čarodějnického procesu proti žebračce a zajistil zkušeného právníka. Hejtman se obrátil na zkušeného soudního úředníka ze Slezska Františka Bobliga z Edelstadtu.

³⁹ FRANCEK JINDŘICH, *Čarodějnické příběhy*, Praha; Litomyšl: Paseka, 2005, str. 155.

Obrázek 1: sobotínský kostel, ze kterého vernířovická žebračka ukradla sv. hostii.



Zdroj: Co bylo včera, není dnes? Projekt realizován za podpory nadace OKD, SOŠ Šumperk, Šumperk, 2009.

Schuchová nebyla rovnou mučena, ale vydána psychologickému teroru. Kat jí ukázal mučící nástroje, což v ní muselo vyvolat šok. Důsledkem toho bylo, že řekla, jak si hostii opatřila na přání porodní báby Doroty Gröerové. Ta byla zatčena a poté vyslýchána a vyšlo najevo, že jí to poradila Dorota Davidová.

Následně Davidová byla taktéž zatčena a vyslýchána. Boblig ji pokládal za jednu z hlavních čarodějnic. Ze začátku svou vinu zapírala, a tak se Boblig u hraběnky snažil o schválení k použití tortury. Hraběnka dlouho váhala, ale protože torturu požadoval i apelační soud v Praze, bylo přistoupeno k použití mučení.

Když tedy Davidovou začali mučit, přiznala se. Bylo na ni použito až v tak velké míře, že Davidová ve vězení zemřela. Ani tím ale žena nedošla svého klidu, jelikož soud její úmrtí vysvětloval tak, že jí zlý duch zlomil vaz. Do vynesení rozsudku její tělo kat tedy zahrabal pod šibenici.

První hranice tak byly zapáleny v létě roku 1679 na kopci jihovýchodně od Žárové. Prvně upálenými čarodějnicemi byly Dorota Gröerová, Marina Schuchová a Marina

Zülichová, které na rozhodnutí pražského apelačního soudu měly pod krkem uvázaný váček se střelným prachem. Spolu s nimi bylo upáleno i tělo dříve zesnulé Davidové.⁴⁰

Obrázek 2: Protokol z výslechu M. Schuchové.



Zdroj: *Co bylo včera, není dnes? Projekt realizován za podpory nadace OKD, SOŠ Šumperk, Šumperk, 2009.*

4.2 Bobligova působnost na losinském panství

Od září 1678 se Boblig se souhlasem pražské apelace usadil ve Velkých Losinách ve funkci předsedy zvláštního inkvizičního tribunálu specializovaného na pronásledování čarodějnic. Vedle Bobliga jako ředitele, tvořilo tento soud 5 žerotínských úředníků. Byli jimi hejtman Adam Vinařský, Kristián Meyer, purkrabí František Václav Vraný, správce panských hamrů Jan Richter a lesmistr Krištof Zeidler. „Traduje se, že soudní sál se

⁴⁰ FRANCEK JINDŘICH, *Čarodějnické příběhy*, Praha; Litomyšl: Paseka, 2005, str. 158.

nacházel ve druhém poschodí severního křídla losinského zámku, nad rytířským sálem, což měla dokládat dřevěná hřídla z kola, která je umístěna na stropě mezi trámy a měli na ní být vytahováni obvinění.“⁴¹ Politování hodné ale je, že na stížnost losinského hejtmána Jana Bedřicha Koppa nikdo nereagoval. Kopp úředníky soudu považoval za nezkušené a nekompetentní a řídicího soudu, Bobliga, dokonce označil za zlého darebáka („Böswicht“⁴²) a šelmu. Na tehdejší dobu to byla jedna z nejhorších nadávek. Hejtman vinařský údajně nebyl studovaný, Meyer a Richter byli mladí a nezkušení, purkrabí Vraný jako bývalý voják rozuměl jen vojenským věcem a lesmistr Zeidler neuměl psát ani číst. Boblig studoval práva, ale nedosáhl doktorátu. Byl pouze kandidátem kanonického a světského práva. V tehdejších poměrech to však stačilo pro funkci soudce či advokáta. Kdo ví, jestli by se situace kolem čarodějnictví na žerotínském panství vyvíjela jinak, kdyby byla přezkoumána kompetence či nekompetence členů inkvizičního tribunálu.

V době losinských čarodějnických procesů byl v platnosti trestní zákon *Carolina*, jehož nedílnou součástí bylo i právo útrpné. Losinský soud měl právo v té době použít tři stupně mučení: palečnici, kterou se skřípaly prsty, španělskou botu, která byla používána pro drcení holení kosti a třetím stupněm mučení bylo natahování na žebřík.. Mučení mělo časově omezenou dobu a mohly se opakovat všechny stupně mučení, ale zřejmě jen třikrát. Losinský inkviziční tribunál stanovené předpisy o mučení evidentně porušoval, o čemž se můžeme přesvědčit z účtů kata Haje. Ten byl placen za každý vykonaný úkon podle fixně stanovených poplatků.

Podezřelým z čarodějnictví se na těle hledala tzv. ďábelská stigmata, kterými si ďábel čarodějnice a čaroděje označoval. Poté kat začal obětem ukazovat mučící nástroje a poté začali se samotným fyzickým mučením.⁴³

Oběti souzené před losinským a šumperským tribunálem si musely platit stravu a celý pobyt ve vězení a další výdaje ze svých vlastních nákladů. Takže si museli zaplatit

⁴¹ POLÁCH DRAHOMÍR, MICHAELA NEUBAUEROVÁ, *Zpráva o nevěře*, Jeseník: Sdružení cestovního ruchu, 2010, str. 37.

⁴² Tamtéž, str. 34.

⁴³ ŠINDELÁŘ BEDŘICH, *Hon na čarodějnice, západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha: Svoboda, 1986, str. 190.

práci kata a jeho posluhovačů v mučírně i při popravě, i dříví a slámu k postavení hranice. Když nebyli schopni toto vše zaplatit, vedení tribunálu vše vymohlo na pozůstalých.

Tabulka 1.: Taxy kata Jakuba Haye (krát = kolikrát, zl. = zlatý, kr. = krejcar).

Jména mučených a popravených	za natažení na žebřík po 35 kr.			za skřípání palce po 18 kr.			za španělské boty po 18 kr.			za zavírání do cely po 2 kr.			za popravu	
	krát	zl.	kr.	krát	zl.	kr.	krát	zl.	kr.	krát	zl.	kr.	zl.	kr.
Hanuš Axmann, ze Sobotína	0	0	0	10	3	0	0	0	0	354	11	48	11	40
Markéta Prokelová z Vernířovic	7	4	5	15	4	30	12	3	36	354	11	45	11	40
Barbora Bartelová z Rapotína	4	2	20	17	5	6	10	3	0	354	11	48	11	40
Dorota Rotterová z P. Žibřidovic	0	0	0	5	1	30	0	0	0	354	11	48	11	40
za stětí Simona Fridricha, strážce	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11	40
Celkem	11	6	25	47	14	6	22	6	36	1416	47	12	58	20

Zdroj: Polách Drabomír, Michaela Neubauerová, *Zpráva o nevěře, Jeseník: Sdružení cestovního ruchu, 2010, str. 36.*

Boblig své působení v Losínách považoval za přechodné. Na procesech ho zajímala hlavně materiální stránka a možnost vlastního obohacení na osobách, které byly obviněny z čarodějnictví a následně mučeny. Brzy se snažil o přenesení své působnosti do nedalekého města Šumperka. Tam žilo měšťanstvo, od kterého se dalo očekávat většího hmotného přínosu než od vesnických sedláků. 8. listopadu 1679 hrabě z Lichtenštejna Bobligovi nabídl převzetí vedení lichtenštejnského inkvizičního tribunálu v Šumperku. Město tak až do roku 1696 propadlo do Bobligových spárů.

Zatímco losinský tribunál podléhal pražskému apelačnímu soudu, šumperský ji nepodléhal. Patřil v první instanci pod zemské právo opavské a ve druhé instanci byl podřízen českému králi, císaři Leopoldovi I. Ale protože císař měl na starosti důležitější zájmy, tehdy rozhodující fázi války s Turky, pověřil proto pražský apelační soud zastupováním při konečném rozhodování o šumperských soudních záležitostech. Tím se šumperský inkviziční tribunál dostal pod vedení pražského apelačního soudu.

Šumperk v té době náležel významnému představiteli nejvyšších feudálů v celém království Karlu Eusebiovi knížeti z Lichtenštejna (1611 – 1684).⁴⁴

Postupně se Boblig snažil zastrašit ty, kteří nesouhlasili s čarodějnickým pronásledováním. Vznikl odpor proti Bobligovým postupům mezi venkovskými duchovními z Velkých Losin i okolních vesnic. Hrozivá scéna z 5. září 1680, kdy se na hořící hranici několik žen snažilo volat o odpuštění, protože obvinily nevinné lidi, ohromilo losinského faráře Tomáše Königa. Několik dní po popravě on a další faráři Matyášem Schmidtem ze Sobotína rapotínským kaplanem Jiřím Antonínem Lachnitem sestavili a podpisy stvrdili protest vůči Bobligovi a jeho způsobu výslechů losinského tribunálu. Tento list poslali olomouckému biskupovi. Boblig ale rychle reagoval a napsal také biskupovi, že tito 3 proti němu intrikují. Boblig se chtěl Königovi pomstít tím, že označil za čarodějnici Königovu schovanku Alžbětu Moserovou. Zastrášením dosáhl toho, že se Königova protestu ostatní zřekli, takže König zůstal proti Bobligovi sám. Roku 1681 vydal König memorandum, v němž ostře kritizuje postup inkvizičního tribunálu, který je podle něj v rozporu s hrdelním řádem císaře Karla V. Ani to nevedlo ke změně s Bobligovým počínáním. Dokonce olomoucký biskup vyzval Königa, aby svou funkci zpovědníka předal faráři z Kopřivné.⁴⁵ Následným přeložením Königa na jiné místo mělo za následek to, že byl uchráněn od možného zatčení za čarodějnictví.

⁴⁴ ŠINDELÁŘ BEDŘICH, *Hon na čarodějnice, západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha: Svoboda, 1986, str. 190.

⁴⁵ Tamtéž, str. 196.

Obrázek 3: Veduta města Šumperka z počátku 18. století.



Zdroj: Spurný František, Cekota Vojtěch, Kouřil Miloš, Šumperský farář a děkan Kryštof Alois Lautner, oběť čarodějnických inkvizičních procesů. Šumperk, 2000, str. 32.

Boblig připravoval zavlečení čarodějnických procesů do Šumperka tak, že systematicky manipuloval s výpověďmi dalších obětí losinských procesů, aby za spoluviníky byli označeni také měšťani ze Šumperka. Nejčastěji byla z tohoto Bobligova návodu osočována Marie Sattlerová, manželka Kašpara Sattlera.

Jak je výše uvedeno, první obětí v Šumperku měla být Marie Sattlerová, kterou mučené ženy ve Velkých Losinách označily za významnou čarodějnici. Druhou osobou byla kuchařka šumperského děkana Zuzana Voglicková. Kašpar Sattler se pokoušel zachránit svou ženu vysokou kaucí, ale nebyla přijata. V té době u nás bylo čarodějnictví považováno za nejtěžší zločin, jakého se křesťan může dopustit. Nebylo tedy ani možné zůstat na svobodě po složení sebevětší kauce.

K zatčení Sattlerové došlo 27. listopadu 1679. Vězení ji natolik psychicky zdrtilo, že nebylo potřeba ji ani mučit. Jakmile byla oblečena do tmavé košile na mučení a byly jí ukázány mučící nástroje, dobrovolně se přiznala k čarodějnictví.

Kníže Lichtenštejn nesouhlasil se svolením k mučení Sattlerové, ale Boblig se nenechal odradit a vymohl si povolení u císaře Leopolda I.⁴⁶

Sattlerová se přiznala, že je čarodějnice a udala spoustu dalších významných šumperských měšťanů, jakým byl i její muž Kašpar. Dále za čarodějnici označila svou dceru Alžbětu, či hospodyni Zuzanu Voglickovou a svou přítelkyni Marii Peschkeovou. Mezi těmi, které jí Boblig podstrčil k udání byl i šumperský děkan Kryštof Alois Lautner, který byl mimo jiné na základě Bobligova podstrčení označen již několika ženami ve Velkých Losínách.

4.3 K. A. Lautner – jedna z nejvýznamnějších obětí na Šumpersku

Kryštof Alois Lautner je nejznámější obětí čarodějnických procesů, proto bych nyní ráda přiblížila jeho život.

Kryštof Alois Lautner se narodil v Šumperku patrně roku 1622. Jeho otec se jmenoval Zachariáš a matka Dorota. Není však známo, jaké povolání Lautnrovi rodiče vykonávali. Mladý Lautner začal chodit do německé školy v Šumperku, později v Olomouci zahájil přípravu na kněžské povolání. Obsazením města Švédy se vzdálil do Bavorska, kde studoval morální teologii. Když prchal dále před švédským vojskem, odešel do Vídně, kde čtyři roky studoval filozofii a práva a dosáhl tak titulu magistr. Ve Štýrském Hradci se zabýval studiem teologie a přírodních věd po dobu tří let. Poté se vrátil zpět do Olomouce, kde byl roku 1656 vysvěcen na kněze. Následně v Olomouci krátce kaplanoval, ale již dva roky na to byl jmenován farářem v Dolní Moravici na sovineckém panství, odtud roku 1663 přešel jako farář a děkan do Osoblahy. Nakonec se ale roku 1668 usadil na přání svého přítele Kašpara Sattlera, někdejšího šumperského purkmistra, v Šumperku. Zde působil jako farář a děkan. 12 let zde byl oblíbeným duchovním do doby, než za nitky jeho osudu začal tahat Boblig.

⁴⁶ SPURNÝ FRANTIŠEK, VOJTĚCH CEKOTA, MILOŠ KOUŘIL, *Šumperský farář a děkan Kryštof Alois Lautner, obět čarodějnických inkvizičních procesů*, Šumperk: Městský úřad, 2000, str. 16.

Obrázek 4: Údajná podoba K. A. Lautnera.



Zdroj: Spurný František, Cékota Vojtěch, Kouřil Miloš, Šumperský farář a děkan Kryštof Alois Lautner, oběť čarodějnických inkvizičních procesů. Šumperk, 2000, str. 32.

Boblig se natolik vžil do své role vyšetřujícího soudce v čarodějnických procesech, až mu Velké Losiny začaly být malé. Prahnuł po dalších obětech. Proto se novým středem jeho zájmu stal Šumperk.. A jelikož byl Boblig prohnáný člověk, podařilo se mu z působnosti Velkých Losin dosáhnout až na Šumperk.. Tím si zajistil “práci“ na delší dobu.

Obžalovaní v Losinách byli dotazováni na majetné šumperské občany, zda-li je také neviděli na čarodějnických shromážděních na Petrových kamenech. Obžalovaní si po tortuře nebo i z hrůzy z ní “vybavili“, že se na Petrových kamenech skutečně potkali s tehdejší purkmistrem Kašparem Sattlerem, jeho ženou Marií či dcerou Alžbětou a jinými. Nešťastníci obžalovaní z čarodějnictví při výsleších uváděli stále nová jména, která jim podbízel sám Boblig. Tak se v protokolech prvně objevuje jméno hospodyně šumperské fary Zuzana Voglicková, a poté i jméno šumperského děkana K. A. Lautnera.⁴⁷

⁴⁷ MEDEK VÁCLAV, „Čarodějnický děkan“ Kryštof Alois Lautner, SevM 13 (1966), str. 9 – 18.

Nejčastější výpovědi obžalovaných o Lautnerovi se vztahovaly k účasti čarodějnických shromáždění na Petrových kamenech. Tvrdili, že se na těchto místech prováděly všelijaké orgie. Podle výpovědí tam Děkan Lautner křtil děti ve jménu satana. Přinášel na ona shromáždění svaté hostie a ostatní přítomní po nich šlapali. A také děkan na Petrových kamenech, podle tvrzení obviněných, korunoval za čarodějnickou královnu Marii Sattlerovou ze Šumperka a později starou paní Maixnerovou z Olomouce.

Lautner ve městě udržoval přátelské styky s vlažnými katolíky a tajnými evangelíky. Za tento snášenlivý přístup ho lidé měli rádi. Svým postojem a vlastnostmi se ale znelíbil protireformátorům a byl pro ně neoblíbený. Pro ně byl ideál fanatický bojovník proti nekatolíkům a ne laskavý a přátelský duchovní.⁴⁸ Lautner se tak pro Bobliga stal nežádoucím, a proto se ho Boblig snažil zbavit.

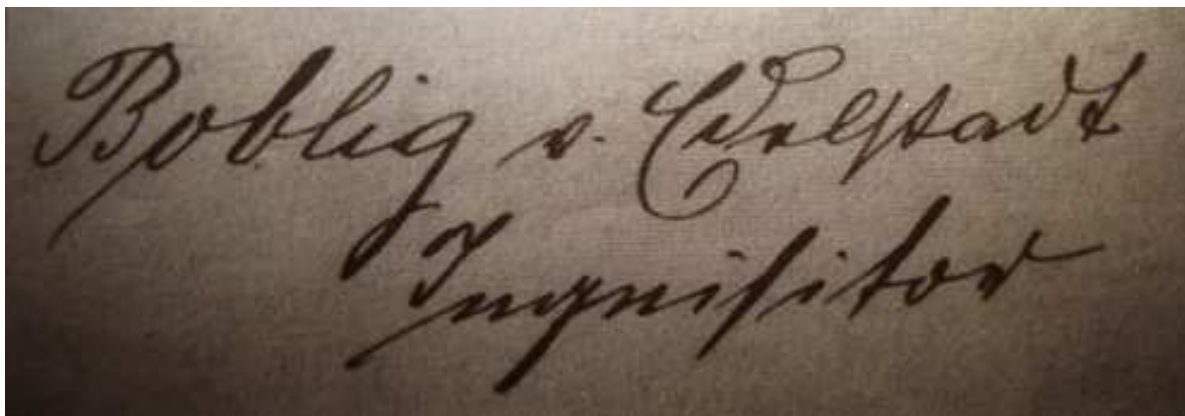
Boblig si netroufl zatknout Lautnera přímo, udělal to vychytralým způsobem. Čerpal z výpovědí získaných a vynucených na mučidlech od ostatních obžalovaných. Na jejich základě se rozhodl vytvořit proti děkanovi návrh obžalovacího spisu, který následně poslal pražské apelační komoře. Boblig totiž věděl, že jen Lautnerův duchovní představený, jímž byl olomoucký biskup, může rozhodnout, jestli bude děkanův případ projednán u soudu a před jakou instancí. Odtud obdržel doporučení, aby obžalobu poslal olomouckému biskupovi knížeti Karlu II. z Lichtenštejna-Kastelkornu. To také Boblig učinil. Biskup pak na to v srpnu 1680 nařídil, aby byla stanovena zvláštní biskupská vyšetřující komise.⁴⁹ V této komisi vedle Bobliga (pro kterého to byla už třetí vyšetřující komise, v jejímž čele seděl) další místo obsadili mohelnický děkan a Lautnerův spolužák dr. Jiří Vojtěch Winkler, dále bývalý biskupský ceremonář Petr Reharmond a biskupský sekretář Eliáš Isidor Schmidt. Kromě členů vyšetřující komise biskup ve zřizovacím dekretu předešal, aby se všechna jednání vedla podle práva. Dále stanovil, aby byl vyšetřovaný podroben tortuře, pokud to bude nutné. Tato komise však nebyla určena pouze pro Lautnerův případ. Měla za úkol vyšetřovat i jiné kněze olomoucké diecéze podezřelé ze stejného zločinu, jako Lautner. Šumperkský děkan tak byl biskupem dán

⁴⁸ ŠINDELÁŘ BEDŘICH, *Hon na čarodějnice, západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha: Svoboda, 1986, str. 198.

⁴⁹ Tamtéž, str. 195.

vyšetřující komisi jako první obět', protože výpovědi třiceti obžalovaných jasně mluvily proti děkanovi.

Obrázek 5: Podpis Františka Bobliga z Edelstadtu.

A photograph of a handwritten signature in dark ink on a light-colored, textured paper. The signature is written in a cursive script and reads 'Boblig z Edelstadtu Magnifikot'. The ink is slightly faded and the paper shows some signs of age.

Zdroj: *Co bylo včera, není dnes? Projekt realizován za podpory nadace OKD, SOŠ Šumperk, Šumperk, 2009.*

4.3.1 Zatčení K. A. Lautnera

Na základě předložených protokolů a Bobligova vlivu se komise rozhodla pro Lautnerovo zatčení. K jeho zatčení však nedošlo v Šumperku, aby zadržení oblíbeného kněze nevzbudilo přílišný rozruch. Pozvali proto děkana Lautnera do Mohelnice na hody. Pozvánka mu byla doručena od jeho spolužáka děkana Winklera prostřednictvím mohelnického kantora Jiřího Kressa. Lautner se těšil na setkání se svým spolužákem, netušil však, že už i nad jeho osudem je rozhodnuto a co pro něj Boblig chystá. Na mohelnické faře po hodovém obědě přinesli děkanovi Lautnerovi na míse dopis s biskupskou pečeti. Děkan si jej s úděsem přečetl. Byl to zatýkácí rozkaz. O ostatní se postarali mušketýři z Mírova a tamní hejtman Kotulínský. Pan děkan se ten den už domů nevrátil, připravili pro něj nocleh na Mírově. Hody se tehdy v Mohelnici slavily v neděli po svátku Nanebevzetí P. Marie. K zatčení šumperského děkana K. A. Lautnera tedy pravděpodobně došlo 18. srpna roku 1680.

Když byl Lautner zatčen, bylo zapotřebí jiného správce šumperského děkanství. Koncem srpna tak byl na Lautnerovo místo jmenován sobotínský farář Matouš Leonard

Eusebius Schmidt a duchovní správu v Šumperku měl vést šumperský kaplan za pomoci šumperských dominikánů.

Obrázek 6: Údajná veduta města Mohelnice ze 17. století.



Zdroj: Spurný František, Cekota Vojtěch, Kouřil Miloš, Šumperský farář a děkan Kryštof Alois Lautner, oběť čarodějnických inkvizičních procesů. Šumperk, 2000, str. 32.

4.3.2 Vyslýchání šumperského děkana a dalších obviněných

První výslech proběhl na Mírově 30. srpna a byl bez úspěchu. Nejprve byly panu Lautnerovi kladeny obecné otázky, při kterých zrekapituloval dosavadní život. Děkan vypovídal vše po pravdě bez jakýchkoliv známek neklidu. Věděl, že se nijak neprovinil a že se důvod jeho zatčení musí objasnit. Vypovídal tedy základní údaje o své osobě, kde studoval a na jakých místech působil. Posléze potvrdil známost rodiny Sattlerových a souhlasil s vyslechnutím toho, co na něj tři losinské čarodějnice (Barbora Göttlicherová, Dorota Biermannová, Kateřina Rabowská) doznaly. Když byl děkan dotázán, zda s tímto doznáním souhlasí, odpověděl, že nic nepřizná, jelikož nemůže zatížit své svědomí.

Dále přiznal, že Zuzana Voglicková je u něj šest let hospodyní (vedla mu domácnost poté, co zemřela jeho matka). Co se týče všech obvinění z čarodějnictví, všechny je rozhodně popřel a nic nepřiznal.

Dne 4. září 1680 byl pořízen soupis Lautnerova majetku. Seznam měl celkem 33 položek (např. dva pláště, hůl se stříbrným knoflíkem, velké zrcadlo atd.) Nejobsáhlejší položkou však byla knihovna, ve které bylo napočítáno 322 knih. Rozsáhlou část v ní byly knihy právního charakteru. Našla se tu díla historická, učebnice jazyků, cestopisy atd. Většina knih Lautnerovy knihovny byla v latinském jazyce, ale vedle nich i knihy v jazyce německém, francouzském či italském. Děkan byl též znalý literatury o čarodějnických procesech, protože v knihovně u něj našli dílo „Malleus maleficium“ (Kladivo na čarodějnice), knihu, v níž byl popsán návod, jak vést procesy proti čarodějnicím.

Když byl Lautner na Mírově poprvé vyslýchán, k ničemu se nepřiznal, s čímž se Boblig nemohl smířit. Pokračoval proto v dalších výsleších. Získával tak další a další nová svědectví proti Lautnerovi, což Boblig potřeboval.⁵⁰

Vyslýchání postupně proti šumperskému děkanovi vypověděli, že byl přítomen na čarodějnických shromážděních na Petrových kamenech, kde všichni společně provozovali mnohé orgie. Kromě toho také bylo vypovězeno, že děkan na Petrových kamenech několikrát korunoval Marii Sattlerovou za čarodějnickou královnu a křtil děti ve jménu ďábla.⁵¹

Postupně proti Lautnerovi vypovídali jak šumperské tak losinské oběti. Boblig nasbíral celkem 36 obvinění proti děkanovi. Mezi vypovídajícími byli např. Barbora Göttlicherová, Dorota Bieermannová, Kateřina Rabowská, dále Marie Sattlerová, Kašpar Sattler, dcera Alžběta Sattlerová, Lautnerova hospodyně Zuzana Voglicková aj.⁵² Takovýmito výpověďmi Boblig postupně nashromažďoval usvědčující fakta proti Lautnerovi. Děkanovou poslední spásou a pravděpodobnou záchranou života byl jedině olomoucký biskup.

Dne 9. ledna 1681 byl děkan Lautner odvezen za doprovodu strážce ke konfrontaci do Velkých Losin. Tamější obvinění mu řekli do očí, že vše, co uvedli při výsleších do protokolu je pravda. Pro děkana to musel být opravdový šok, když lidé, které spíše neznal, tvrdili takové pošetilosti a výmysly.

⁵⁰ MEDEK VÁCLAV, „Čarodějnický děkan“ *Kryštof Alois Lautner*, SevM 13 (1966), str. 9 – 18.

⁵¹ SPURNÝ FRANTIŠEK, VOJTĚCH CEKOTA, MILOŠ KOUŘIL, *Šumperský farář a děkan Kryštof Alois Lautner, oběť čarodějnických inkvizičních procesů*, Šumperk: Městský úřad, 2000, str. 16.

⁵² ŠINDELÁŘ BEDŘICH, *Hon na čarodějnice, západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha: Svoboda, 1986, str. 203.

Dne 4. Února pak přivezli děkana ke konfrontaci do Šumperka, kde ho čekal ještě větší údiv než v Losinách. Tady ho totiž ze strašných zločinů černé magie usvědčovali jeho nejbližší přátelé. Když stejné nesmysly vypovídal např. Sattler, děkan se přesvědčil, že zdrojem jeho výpovědí jsou mučidla. Navíc, obě konfrontace potvrdily Lautnerovu domněnku, že kdo se jednou dostal do Bobligových spárů, nemá už žádnou naději na únik. I Marie Sattlerová při konfrontaci tvrdila děkanovi do očí, že právě ona ho svedla k čarodějství, stejně jako svého muže i dceru. Další z děkanových blízkých osob byla hospodyně Zuzana Voglicková, která tvrdila totéž, co jiní. Navíc tvrdila, že děkan měl dva zlé duchy, kteří se jmenovali Zuzana a Justina.

Boblig zatkl nebohou Zuzanu Voglickovou proto, že z ní chtěl udělat korunní svědkyni proti děkanovi. Než z ní vynutil nějaké přiznání, šest hodin ji vyslyšal, poté jí nasadil palečnice, ale ani tak z ní nevyšla ani hláska. Teprve použití španělské boty ji přinutilo, aby přiznala, co po ní chtěl Boblig.

Děkanův pobyt v mírovské věznici měl na jeho zdravotní stav neblahé účinky. Vězení bylo velmi vlhké a studené. Děkan brzy onemocněl, musel k němu být zavolán lékař. Nakonec mu alespoň topily, když nastalo zimní období.

4.3.3 Udání dalších kněží na Šumperku

Bobligovo vyšetřování v Lautnerově případě nabývalo ohromné velikosti a čím dál víc se protahovalo. Neustále si shromažďoval nová a nová obvinění a snažil se o získání informací o dalších kněžích. Podařilo se mu tak donutit sobotínskou rychtářku Dorotu Axmannovou. Ta na mučidlech udala losinského faráře Tomáše Königa a jeho hospodyni. Tu dal Boblig hned zatknout a donutil ji k udání bludovského faráře, kterého ani neznala jménem. Jako další oběť si Boblig vyčíhal raportínského faráře Matouše Sartoriuse. Jeho hospodyně pak také na mučidlech udala rýmařovského faráře a apoštolského protonáře Jana Františka Bapsta (údajně přinesl na Petrovy kameny mrtvolu bývalé čarodějnické královny). Důvod Bobligova snažení se o usvědčující výpovědi výše jmenovaných kněží je ten, že byli jeho ideoví odpůrci. V rámci svých možností bojovali proti Bobligovi a jeho řádění, čímž se stali jeho úhlavními nepřáteli. Také děkan Lautner se ze stejného důvodu stal předmětem Bobligovy nežádoucí pozornosti. Lautner totiž otevřeně kázal proti

čarodějnickým procesům a to se Bobligovi nelíbilo. Tomáš König, farář z Velkých Losin, byl terčem Bobligovy nemilosti proto, že se odvážil několik dní po Lautnerově zatčení napsat prohlášení o jisté skutečnosti. A to, že čtyři losinské čarodějnice přísahaly před ním i jinými kněžími, že byly donuceny násilím a strachem z mučidel udat šumperského děkana, rýmařovského a rapotínského faráře i jiné osoby. Zmíněné prohlášení, nazývané „Attestatio“ (Svědectví) bylo podepsáno losinským farářem Tomášem Františkem Königem, rapotínským kaplanem Jiřím Antonínem Lachnitem i sobotínským farářem Matoušem Leonardem Eusebiem Schmidtem. Bludovský farář Jan František Czapek se dokonce odvážil stěžovat si na Bobliga biskupovi a hájil nařčené kněze. Tím, že se snažili bojovat za pravdu a proti dalším Bobligovým řáděním, o to víc se zase Boblig snažil o pomstu těm, kteří stáli proti němu. Losinský farář König měl to štěstí, že byl přeložen a záhy na to zemřel. Rýmařovský farář Bapst (jehož matka byla upálena v Jeseníku jako čarodějnice) si zachránil život útekem do ciziny. Nicméně ani ono zmiňované svědectví o Bobligových praktikách, nezastavilo inkviziční mechanismus. Proces s Lautnerem tak pokračoval klidně dál.

4.3.4 Nové usvědčující tvrzení proti Lautnerovi, přistoupení k tortuře

V listopadu roku 1682 při další konfrontaci v Šumperku děkanovi našli na zádech čarodějnické znamení (stigma). Tedy další průkazný fakt. Marie Sattlerová tvrdila, že na vlastní oči viděla, jak mu toto znamení vtiskl zlý duch. I když se děkan bránil, že je to obyčejné mateřské znaménko, nebylo mu to nic platné. Ale ani při této konfrontaci se Boblig nedočkal Lautnerova doznání. Boblig stále spoléhal na to, že se Lautner ke svým činům přizná a že konfrontace ho donutí vyřknout to, co chtěl Boblig tolik slyšet. Když se Lautner k ničemu nepřiznal ani na čtvrté konfrontaci, už nebylo vyhnutí, Boblig se dočkal toho, že mohlo být přistoupeno k tortuře. Byla to jediná Bobligova naděje, že se mu podaří vynutit z děkana přiznání. Svolení k tortuře mu dal sám olomoucký biskup. Měl jej už od 26. prosince 1681.

První mučení stanovili na 8. března 1683. Toho dne ráno ve sklepě šumperské radnice začalo první mučení Kryštofa Aloise Lautnera. Ze začátku byli s mučením mírnější. Exorcismy vyháněly zlé duchy a pak mu nasadili palečnice. Půl hodiny mu drtili

palce na rukou. Nedočkali se přiznání. Další mučení proběhlo 10. března. To na něj zkoušeli přátelské postupy. Nejprve ho jen napomínali a pak mu radili, aby se v zájmu jeho dobra přiznal a nenechal si dále ubližovat. Na to děkan ale vůbec nereagoval. Přistoupili na druhý stupeň mučení a nasadili mu španělskou botu. Drtili mu nohu necelou hodinu, několikrát to už vypadalo, že se děkan pod tíhou velké bolesti přizná. Děkan však strašlivou bolest vydržel a nic nepřiznal. Prohlásil pouze to, že je nevinný. Dne 12. března přistoupili ke třetímu stupni mučení, kterým bylo natahování na skřípec. I v ten den ho opět předem varovali, že nemá cenu zapírat, když proti němu mají takové množství svědectví. Bylo to zbytečné, přestože ho několikrát vytáhli na skřípec, na kterém ho dokonce nechali nějakou chvíli viset. Ani po tom všem z něj nevynutili žádné přiznání. Teď ho měli pustit na svobodu, když vydržel tři stupně mučení. Podle tehdy platného hrdelního řádu císaře Ferdinanda III., měl být ten, kdo projde třemi stupni mučení propuštěn jako nevinný. Ovšem to by Boblig nedopustil, aby s Lautnerem tak rychle skončil. Dokonce pronesl, že jde o nadmíru nebezpečného čarodějníka, proti kterému shromáždí další důkazy.⁵³ Boblig tedy se vši vervou začal shánět nejruznější právníkové autority z německých čarodějnických procesů. Chtěl hledat další důkazy proti děkanovi a v případě, že se nepřizná ani poté, bude opakovat mučení. To měl děkan opravdu nehezké vyhlídky. A tak byl děkan dovezen zpět do mírovského vězení.

V polovině roku 1683 převezli děkana Lautnera z Mírova do nově zbudovaného vězení v Mohelnici. Výslechy byly stále častější. Znova mu opakovali co o něm která osoba na mučidlech vypověděla. Děkan se pořád nevzdával, bránil se i útočil. Napadal své soudce kvůli nesrovnalostem ve výpovědi svědků.

4.3.5 Snaha o zbavení děkanova benefícia

Další necelý rok se nedělo nic kromě příležitostných výsledků. Jenže případ se šumperským děkanem dospěl už tak daleko, že majitel města Šumperka, kníže Karel Eusebius z Lichtenštejna zažádal biskupskou konzistoř v Olomouci, aby děkana zbavila benefícia. Bylo mu jedno, jestli je děkan vinen nebo nevinný, chtěl odvrátit pohoršení a

⁵³ SPURNÝ FRANTIŠEK, VOJTĚCH CEKOTA, MILOŠ KOUŘIL, *Šumperský farář a děkan Kryštof Alois Lautner, oběť čarodějnických inkvizičních procesů*, Šumperk: Městský úřad, 2000, str. 23.

nechat šumperskou faru znovu obsadit. Prozatím na ní zůstával jen kaplan. Konzistoř ale byla jiného názoru. Odmítala cokoliv podniknout, dokud nebude proces doveden do konce a zjištěna děkanova vina či nevina. Boblig spolu s vyšetřující komisí ale nepřestával zdůrazňovat děkanovu vinu. Jako kníže Eusebius navrhoval zbavit děkana benefícia, degradovat ho a dokonce překřtít děti, které byly děkanem pokřtěny v Šumperku a Osoblaze. Jenže aby toho mohl Boblig dosáhnout, chybělo mu to nejdůležitější – děkanovo přiznání.

4.3.6 Poslední konfrontace, Lautnerovo přiznání

Dne 11. června 1684 přivezli děkana Lautnera k další konfrontaci do Šumperka. Tou dobou už byl Kašpar Sattler a jeho žena Marie po smrti, a tak děkana ze strašných činů usvědčoval mydlář Jan Přerovský a další 4 ženy. Pro pana Lautnera tehdy nastaly příšerné dny. Dohromady 36 svědků svědčilo shodně proti němu. Valná většina z nich už byla upálena a děkan se stále nepřiznával. Lautnerovi už nezbývalo moc nadějí na záchranu. Požádal proto o poslední konfrontaci, která se konala v Šumperku. Stále doufal, že když poví o křivdě, kterou mu činí a že není pravda, co o něm říkají, že mu uvěří a vezmou obvinění zpět. Děkan opravdu neměl na výběr. Měl dvě možnosti, buď se sám přiznat, nebo být k přiznání donucen. Změnil se i přístup vyslychajících. Zacházeli s ním jako s hnusným zločincem. Když vydržel natahování na skřípec bez jakéhokoliv náznaku bolesti, pronesli, že takovou bolest snese jen proto, že je ve spojení s ďáblem. Následovalo další natahování na skřípec. To už děkan bolest nevydržel a omdlel. Ze strachu, že děkan zemře, komise přerušila mučení. Bylo to dne 14. června. Jelikož se Lautner stále k ničemu nepřiznal, za dva dny začali znovu. Používáním stále krutějších stupňů tortury děkanovi ubývali síly vzdorovat doznání. Když se děkana ptali, co říká na výpovědi oněch 36 obviněných, kteří se ke všemu přiznali, a z nichž zbylo na živu už jen pět lidí, odpověděl, že uznává, co o něm přiznali, ale co přiznali o jeho osobě, to neuzná. Poté následovalo opětovné vytažení na skřípec, když mu ale na nohy přivázali těžká závaží, bolestí nevydržel. Jakmile mu jej odvázali, zbyla práce na písaři, který mohl psát doznání ke všemu, co od něj chtěli slyšet. Začal tedy vypovídat, že byl sveden svou bývalou hospodyní Zuzanou Voglickovou. Ta ho seznámila s duchem jménem Zuzana.

Dále vypovídal, že se zúčastňoval čarodějnických schůzek na Petrových kamenech. Pokračoval ve výpovědi tím, že se odřekl P. Marie, svatých, církve, ale popřel, že by učinil jakékoliv popření Boha.

Druhého dne děkan vše popřel a odvolal. A také prohlásil, že ke svému doznání byl donucen mučením, tedy že nic z toho není pravda. Jelikož mu opětovně pohrozili mučením, vypovídal dál, co po něm chtěli. Jmenoval tak 36 mužů a žen, kteří už byli mrtví a poslední z nich seděli ve vězení. V pondělí 19. června se pokračovalo dalším výslechem. Děkan Lautner se chtěl opět očistit tím, že vše znovu negoval. A tak se nanovo opakovaly výhrůžky, že bude položen na skřipec, ale v zápětí si vše rozmyslel a potvrdil dřívější výpověď. A tak dále vypovídal o tom, že znesvěcoval sv. hostie, jak slavili v Šumperku u Sattlerů čarodějnickou svatbu, či dále vypověděl o křtění dětí ve jménu satana. Pak už bylo pozdě vzpomínat, že se tomu všemu děkan mohl vyhnout, kdyby tenkrát nedal na pozvání svého přítele Sattlera. Kdyby zůstal v Osoblaze, nemusely ho tyto strašné křivdy srazit na kolena. Přes to všechno se děkan Lautner stále snažil chránit si alespoň svoji lidskou a kněžskou důstojnost. Například když se ho ptali: „Znesvěcoval jsi sv. hostii, jak bylo výše uvedeno?“ Odpověď: „Stalo se tedy, jak bylo výše uvedeno.“⁵⁴ Ono slůvko “tedy“ dává jasně najevo, že se děkan nevzdával. Pouze se v důsledku nesnesitelných bolestí přiznal k tomu, co po něm chtěli. A proto vždy druhý den vše odvolal a popřel.

A tak se tedy děkan přiznal, že na Petrových kamenech korunoval za čarodějnickou královnu paní Maixnerovou z Olomouce, že nosil na Petrovy kameny sv. hostie. Také přiznal, že už za svých studentských let měl svého zlého ducha, který se jmenoval Justina, který s ním byl i na pouti v Maria Zell. (Dokonce prý ho oba zlí duchové navštívili i ve vězení, Zuzana v podobě černé kočky a Justina v podobě černého psa.) Lautner dále přiznal, že se jako každý čarodějník před shromážděním na Petrových kamenech mazal čarodějnickou masťou. V neposlední řadě přiznal, že také křtil děti ve jménu ďábla. Následující den opět vše popřel prohlášením, že je nevinný. Prohlásil, že v předchozích dnech z lidské slabosti křivdil těm, o kterých vypovídal. Opětovně mu pohrozili, a tak fyzicky i duševně zdeptaný a ponížený děkan vypovídal dál, dokud nebyla vyšetřující komise s výpovědí spokojena. A tak se na konci sedmdesátistránkového

⁵⁴ MEDEK VÁCLAV, „Čarodějnický děkan“ Kryštof Alois Lautner, SevM 13 (1966), str. 9 – 18.

protokolu mohlo zapsat: „Dass dieses Alles der Wahrheit gemäss sei, bezeuget meine Handunterschrift Christophorus Aloysius Lautner, Müglitz den 28. Juni Jahr 1684 (..toto všechno je pravda, potvrzuji vlastnoručním podpisem Kryštof Alois Lautner).“⁵⁵ Nakonec byly připojeny přečti a podpisy členů vyšetřující komis – Georg Adalbert Winkler, Heinrich Frantz Bobilg von Edelstadt a E. I. Schmidt. Tím bylo vše skončeno a Boblig dosáhl svého – vyhrál nad děkanem. I tak ale Lautnerovi zbyla malá skulinka k vyvážnutí.

4.3.7 Vynesení rozsudku nad děkanem K. A. Lautnerem

Děkanovo doznání bylo základem pro vynesení rozsudku, do kterého mohli zasáhnout dva lidé. Jedním byl olomoucký biskup, Lautnerův duchovní představený a druhým kníže z Lichtenštejna, Lautnerova světská vrchnost. Tedy až po jejich vzájemné dohodě mohlo dojít k vynesení konečného rozsudku, což Lautnerovi poskytovalo jistou naději.⁵⁶ Ještě tentýž den napsal děkan biskupovi do Olomouce dopis plný zoufalé naděje. Byl to list sepsaný po čtyřletém žalářování a strašném čtrnáctidenním mučení. Dopis však zůstal bez jakékoliv odpovědi. Mezitím Lautner z vězení protestoval proti právoplatnosti svého podpisu na protokolu z 28. 6. 1684. Dále vytýkal, že k jeho přiznání došlo z donucení nesnesitelným mučením. Jeho snaha zůstala bez reakce.

Boblig neustále usiloval o urychlení vynesení Lautnerova rozsudku, ke kterému musel dát svolení biskup. Vyšetřující komise dále biskupovi navrhla, aby byl děkan zbaven benefícia, degradován a předán světské moci k potrestání, aby děti, které křtil on i zemřelý farář König byly pokřtěny znovu. Biskup nad svým rozhodnutím dlouho váhal, a přestože se radil se svými spolupracovníky, jakým způsobem má být s Lautnerovým životem naloženo, nakonec mu Lautnerovo vynucené přiznání stačilo, aby uvěřil v jeho vinu v celém rozsahu obžaloby a rozhodl se k nejtvrdějšímu způsobu potrestání, a to upálení zaživa.⁵⁷ Dále nařídil vyšetřující komisi vynést nad Lautnerem rozsudek..

⁵⁵ MEDEK VÁCLAV, „Čarodějnický děkan“ *Kryštof Alois Lautner*, SevM 13 (1966), str., 16.

⁵⁶ ŠINDELÁŘ BEDŘICH, *Hon na čarodějnice, západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha: Svoboda, 1986, str. 205.

⁵⁷ ŠINDELÁŘ BEDŘICH, *Hon na čarodějnice, západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha: Svoboda, 1986, str. 205.

Došlo ale k tomu, že Winkler, který se zasloužil na Lautnerově zatčení, dále nemohl všem těm krutostem páchaných na Lautnerovi přihlížet a odstoupil z biskupské komise. Na jeho místo byl dosazen dr. Meyer z Olomouce. Je možné, že Meyerovo jmenování mělo důležitý význam pro děkanovu možnost přežít.⁵⁸ Také Eliáš Isidor Schmidt přehodnotil svůj názor o Lautnerovi a doporučil pro něj mírnější trest, a to doživotní vězení.

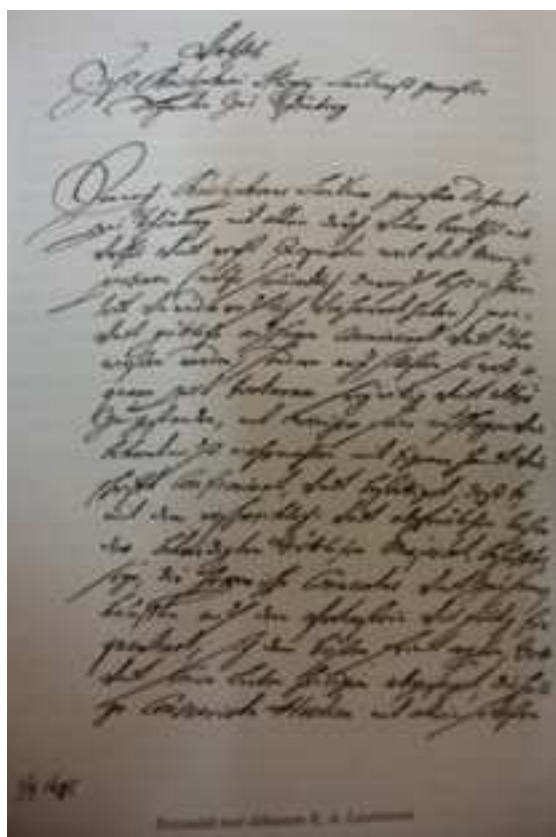
Dne 1. září 1685 byl v Olomouci vynesena Lautnerův rozsudek, který byl také předložen biskupovi ke schválení. V rozsudku jsou sepsána všechna tvrzení, k nimž se pod donucením děkan po tortuře „dobrovolně“ přiznal. Soudní tribunál posoudil množství spáchaných zločinů, ale také okolnosti, které by tyto zločiny mohly zmírnit. Nicméně dospěli k rozhodnutí, aby byl K. A. Lautner zbaven kněžské hodnosti a úřadů. Dále aby byl podle kanonického práva degradován a poté předán katovi. Ten ho měl na hranici zbavit života upálením za živa. Takto pro něj stanovili nejvyšší zasloužený trest.

Rozsudek nad Lautnerem byl biskupem potvrzen dne 8. září 1685. Na to děkan opětovně sepsal dopis adresovaný biskupovi. I tentokrát list zůstal bez odezvy.⁵⁹

⁵⁸ Tamtéž, str. 204.

⁵⁹ MEDEK VÁCLAV, „Čarodějnický děkan“ *Kryštof Alois Lautner*, SevM 13 (1966), str. 9 – 18.

Obrázek 7: Rozsudek nad děkanem K. A. Lautnerem.



Zdroj: Spurný František, Cěkota Vojtěch, Kouřil Miloš, Šumperský farář a děkan Kryštof Alois Lautner, oběť čarodějnických inkvizičních procesů. Šumperk, 2000, str. 26.

4.3.8 Poprava šumperského děkana

Dne 13. září byl za přítomnosti Bobliga a dalších biskupských úředníků z Mohelnice a Mírova rozsudek přečten Lautnerovi.⁶⁰ Ovšem nastal spor o to, kde vykonat Lautnerovu popravu, zda v Šumperku nebo na jiném místě. Biskupem bylo určeno, že poprava se bude konat v Mohelnici. Když přišli do Mohelnice dva otcové kapucíni, aby na biskupovo přání připravili děkana na smrt, opět se hovořilo o děkanově vině, jelikož se přece děkan ke všemu přiznal. A opět podle svědectví lidí Lautner zdůrazňoval svoji naprostou nevinu a prohlásil, že se ke všemu přiznal pouze ze strachu před dalším mučením, a tak vše zase odvolal.

⁶⁰ ŠINDELÁŘ BEDŘICH, *Hon na čarodějnice, západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha: Svoboda, 1986, str. 206.

Poslední den Lautnerova života byl určen na 18. září 1685, kdy došlo nejprve k degradaci a poté k popravě.

Na popravu se přišlo podívat dvacet tisíc lidí, někteří přijeli až z Říma či Vídně.⁶¹ Tolik lidí přilákala nejen zvědavost, ale hlavně soucit nad osudem jednoho z vysoce váženého duchovního, kterým Lautner bezesporu byl.

Před samotným aktem upálení proběhl v mohelnickém kostele obřad degradace (prováděný olomouckým světícím biskupem Janem Josefem Breunerem), k němuž byl odsouzený násilně přivlečen. Děkan se bránil, nechtěl dobrovolně podstoupit tento potupný obřad, chtěl tím protestovat, že není čaroděj, ale protestování mu nebylo dovoleno. I při průběhu samotného aktu odsvěcení Lautner neustále provolával svou nevinu a snažil se o záchranu života. Po degradaci jej vyvedli v šedivém šatu z kostela a pod silnou stráž odvezli na popraviště. Na hranici ho řetězem přivázali ke kůlu a jediná milost, která se mu měla dostat, byl váček se střelným prachem. Ten mu přivázali pod krk, aby zkrátil jeho trápení. Zapálili hranici. Katův pomocník měl za úkol zapálit pytlík střelného prachu, jenže to udělal nešikovným způsobem. Takže nešťastnému Lautnerovi spíše ublížil, než pomohl. Děkan byl výbuchem celý začerněný a sežehly mu vlasy. To znamenalo jediné, byl upálen zaživa. Bylo slyšet jak se do posledního okamžiku hlasitě modlil. Mnozí z účastníků této strašné události říkali, že děkan Lautner je mučedník. Na to Boblig rychle reagoval tím, že přece i ďábel má svoje mučedníky.⁶²

Tak po 58 letech skončil život odvážného křesťana, který měl odhodlání a sílu bojovat proti zlu a chránit pravdu do posledního dne svého bytí.

Po Lautnerovi nastoupil na místo šumperského faráře Jan Bauch, i když jen na dobu necelých dvou let. Poté ho nahradil Matyáš Pusch, ten zde působil od roku 1687 do 1695. Týž rok byl na jeho místo dosazen Pavel Ditrich. Roku 1708 bylo obnoveno děkanství pro Šumperk.⁶³

⁶¹ ŠINDELÁŘ BEDŘICH, *Hon na čarodějnice, západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha: Svoboda, 1986 str. 207.

⁶² MEDEK VÁCLAV, „Čarodějnický děkan“ *Kryštof Alois Lautner*, SevM 13 (1966), str. 9 – 18.

⁶³ ŠINDELÁŘ BEDŘICH, *Hon na čarodějnice, západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha: Svoboda, 1986, str. 208.

4.4 Důsledky čarodějnických procesů na Šumpersku a v losinách

Kvůli čarodějnickým procesům v Šumperku ubývalo majetných obyvatel a město začalo klesat do hospodářského úpadku. V podobné krizi se ocitlo i losinské panství. Na druhou stranu, díky tomuto úpadku vzrůstala nedůvěra vůči Bobligovi, který výrazně bohatl. A tak není divu, že už i uvězněnci mu činili stále větší potíže. Příkladem je obvinění Evy Umblaufové z Nového Malína, která jej nařkla, že ho i další členy tribunálu viděla na Petrových kamenech při čarodějnických hodech.⁶⁴

Boblig tak usoudil, že je čas najít si jiné působiště, kde by se mohl dále obohacovat, protože v Šumperku a Velkých Losinách se mu takového jmění již nedostávalo. Město, které se mu v tomto směru zalíbilo, byla Olomouc. Tamější konšelé se ale obrátili na císaře Leopolda I. s žádostí o jeho podporu. Tuto také získali, takže se inkvizitorovi ubránili. Když se Bobligovi plány nevydařily, musel se stáhnout.

Následkem toho můžeme od devadesátých let 17. století pozorovat snížení aktivit u šumperského i losinského tribunálu. Proti Bobligovi se tak postavili mimo jiné Jáchym a Maxmilián z Žerotína, kteří v mezidobí dosáhli plnoletosti a mohli se tak ujmout svého dědictví (které jim do té doby spravovala hraběnka z Galle).

Také kníže z Lichtenštejna došel k názoru, že Boblig je zkázou pro hospodářský vývoj Šumperka a jeho okolí. Proto vše směřovalo ke skončení losinského i šumperského inkvizičního tribunálu, ke kterému došlo roku 1696.

Bobligova působnost ve Velkých Losinách a Šumperku skončila po osmnácti letech, tedy v rozmezí let 1678 – 1696.

⁶⁴ ŠINDELÁŘ BEDŘICH, *Hon na čarodějnice, západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha: Svoboda, 1986, str. 209.

5 KONEC ČARODĚJNICKÝCH PROCESŮ U NÁS

Počátek 18. století je charakteristický pro ústup čarodějnických procesů v našich zemích, i když tehdy nabylo platnosti Nové útrpné a hrdelní právo císaře Josefa I. tzv. *Josefina*, které bylo vyhlášeno v roce 1708 a platilo do roku 1778. *Josefina* byla v pronásledování čarodějnic závislá na starším zákoníku císaře Ferdinanda III. (*Constitutio criminalis Ferdinanda*) z roku 1656. Poté přišel první zásah Marie Terezie proti vampyrismu a víře v čarodějnictví v podobě patentu z 1. 3. 1755.⁶⁵

Názorným příkladem konce čarodějnických procesů je případ Jana Poláka z Jistebnice, který byl obviněn z čarodějnictví. Jeho výslechový protokol byl prezentován pražské apelaci, ale ta jej vrátila zpět do Jistebnice, protože tam prý nepostupovali podle zákoníku Josefa I. Na základě ustanovení Josefíny byl pražskou apelací Polákův případ prošetřen a ustanoven trest setnutí mečem, ale nakonec byl trest snížen na 5 let nucených prací.⁶⁶ Případ se dostal až k Nejvyššímu česko-rakouskému soudu ve Vídni a poté byl postoupen kabinetu císařovny. Marie Terezie oznámila, že na Polákově případu není nic nadlidského a zbavila ho viny. Případ omilostněného Poláka vedl k tomu, že Marie Terezie vydala 12. 7. 1756 nařízení, ve kterém jasně stanovila, že takovéto podobné procesy nesmějí být nadále zahajovány bez jejího souhlasu.⁶⁷ Tento Polákův případ dal najevo, že *Josefina* je jako platný trestní zákoník již nevyhovující, proto roku 1753 podnikla Marie Terezie kroky k vypracování návrhu nového zákoníku.

Dne 5. listopadu 1766 panovnice schválila „artikul o kouzelnictví čarodějnictví věšectví a podobných věcech.“⁶⁸ Tento zákon, znám pod názvem *Theresiana*, o šestnácti paragrafech postupně v jednotlivých částech popsal, že uznal existenci čarodějnictví, jak postupovat při obviněních z čarodějnictví. Dále nařizoval, aby byly vždy řádně prozkoumány zvláštnosti činu (jestli byl vykonán přirozeným nebo nadpřirozeným

⁶⁵ JOSEF KOČÍ, *Čarodějnické procesy: Z dějin inkvizice a čarodějnických procesů v českých zemích v 16. až 18. století*, Praha: Horizont, 1973.

⁶⁶ Tamtéž, str. 215.

⁶⁷ Tamtéž, str. 218.

⁶⁸ ŠINDELÁŘ BEDŘICH, *Hon na čarodějnice, západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha: Svoboda, 1986, str. 216.

způsobem). Jiný paragraf zakazoval praktiky, které byly dříve užívány, nebo paragraf, kde se uvádí, kdy má být zahájeno vyšetřování atd.

Začátkem ledna 1776 nakonec došlo k tomu, že Marie Terezie se rozhodla zrušit i torturu, která byla stěžejním prvkem čarodějnických procesů. Zrušení tortury tak znamenalo i konec existence čarodějnických procesů v českých zemích.⁶⁹

⁶⁹ ŠINDELÁŘ BEDŘICH, *Hon na čarodějnice, západní a střední Evropa v 16. a 17. století*, Praha: Svoboda, 1986, str. 218.

ZÁVĚR

K výběru tohoto tématu mě inspirovalo místo odkud pocházím. Jsem rodačka ze Sobotína a myslím si, že snad není jediného člověka v Sobotíně, který by neznal příběh vernířovické žebračky. Ani v mém případě tomu nebylo jinak, již v dětství jsem pátrala v historii Sobotína a blízkého okolí. Vernířovice jsou naší sousední vesnicí, proto jsem se rozhodla napsat téma čarodějnických procesů jako svou bakalářskou práci.

Jak jsem uvedla, tématem práce jsou Čarodějnické procesy na Šumpersku. Práce tedy vymezuje počátky čarodějnictví, které zahrnují středověké mínění o magii, srovnání magie a čarodějnictví, vymezení pojmu “čarodějnice“ a důvody jejich pronásledování. Část čarodějnictví ve střední Evropě popisuje průběh a vývoj čarodějnických procesů v zemích Evropy a postupné vyhocení ke vzniku inkvizice. Kapitola týkající se čarodějnických procesů v našich zemích popisuje nejvýznamnější případy čarodějnických procesů v Čechách, na Moravě či ve Slezsku. Nejvíce prostoru je věnováno nejrozsáhlejšímu úseku této práce nesoucímu název Čarodějnické procesy na losinském panství a v Šumperku. Jeho součástí je zmiňovaný příběh vernířovické žebračky, Bobligova působnost na losinském panství a také nehynoucí příběh jedné z nejvýznamnějších šumperských obětí, K. A. Lautnera.

Rozsah tohoto tématu je široký, jelikož zahrnuje vše, co souvisí s vývojem čarodějnictví od prvopočátku až k jeho konci u nás. Tedy od lidové magie a léčitelství přes přivolávání krupobití a představy o čarodějnických sektách a jejich létání na koštěti na černé mše a sabaty, po pronásledování čarodějnic a upalování osob “usvědčených“ z čarodějnictví. Toto vše u nás skončilo zásluhou Marie Terezie vydáním zákona, tzv. Theresiany (zákon ustanovující, jakým způsobem má být soudní řízení vedeno, jedná-li se o obvinění z čarodějnictví) a posléze zrušením tortury.

K oficiálnímu zahájení čarodějnických procesů na žerotínském panství došlo 19. 9. 1678. Posledními popravenými byly patrně Eva Bittnerová a Kateřina Jackwertová. Obě byly uškrceny a poté upáleny katem Hayem 8. 2. 1691. Ovšem zdaleka to ještě nebyl konec oné éry. V roce 1694 byly pohřbeny osoby, které zemřely v katovně vlivem

mučení. Ve vězení pak nadále zůstaly 3 osoby, všechny zemřely v katovně. Poslední z nich zemřela pravděpodobně koncem roku 1710. Literatura uvádí odlišné počty obětí čarodějnických procesů. Poláchovi se však podařilo identifikovat nových 17 osob a jmen. Nynější seznam jmen tak čítá 56 obětí, které byly usmrceny během čarodějnických procesů na panství Žerotínů.

Poslední popravy na šumperském panství se konaly v létě roku 1692. Úplně poslední obětí čarodějnických procesů byl zámožný Jindřich Peschke, který byl městským rychtářem a patřil mu tzv. Geschaderův dům. Zemřel “přirozenou“ smrtí (spíše následkem mučení a vyčerpáním) v žaláři v roce 1696.

Přiznávám, že při kompletaci práce jsem se seznámila spoustou podrobností, které mě přiměly k úvaze nad oním hrůzným obdobím, kterým čarodějnické procesy bezesporu byly. Existuje totiž spousta názorů týkající se tohoto tématu. Někdo předkládá myšlenku, že pronásledování a následné upalování čarodějnic bylo způsobem, jak se soudcové mohli snadným způsobem obohatit. Jiní zastávají názor, že to byla zoufalá touha udržet lidstvo v katolické víře a způsob, jak vymýtit kacírství.

At' to bylo tak či onak, zřejmě nikdy nepochopím, jak se taková zvěrstva mohla odehrát. Největším viníkem této doby, je podle mého názoru soudce František Boblig z Edelstadtu. Byl to člověk, který podrobil převážnou většinu obviněných krutým výslechům a tortuře. Jeho zásluhou zemřela spousta nevinných a ubohých lidí. Právě tortura byla nejsnadnějším způsobem, jak dosáhnout požadovaných výpovědí a obvinění dalších bezúhonných lidí. Je totiž evidentní, že většina lidí přizná při mučení z bolesti i věci, které nikdy nezažili a tudíž by se k nim za běžných okolností ani nepřiznali. Užitím tortury se tak okruh obviněných stále rozšiřoval a více a více narůstal, až se na seznamu obviněných z čarodějnictví objevilo i jméno šumperského faráře Kryštofa Aloise Lautnera. Domnívám se, že případ faráře Lautnera byl Bobligův “vrchol“ jeho soudcovské kariéry. K zatčení K. A. Lautnera došlo v srpnu roku 1680, několikrát byl vyslýchán a nucen se přiznat, ale neučinil tak. Protože Boblig nedosáhl, čeho chtěl – Lautnerova doznání k čarodějnictví, proto bylo roku 1683 přistoupeno k tortuře. Prošel všemi třemi stanovenými stupni mučení (po kterých, když vydržel a k ničemu se nepřiznal, měl být propuštěn), jenže tady se prokazatelně projevuje Bobligova krutost. Místo aby Lautnera propustil a prohlásil ho nevinným, jelikož prošel třemi stupni mučení,

nepostupoval podle předpisů a Lautnera držel v zajetí dál. Není tedy divu, že po opětovném mučení se Lautner přiznal. Jak jsem uvedla výše, z bolesti lidé přiznali, co po nich bylo požadováno jen proto, aby se další bolesti a mučení vyhnuli. Přiznání K. A. Lautnera vedlo k tomu, že Boblig docílil svého. Lautnera obvinili z čarodějnictví a mohl být proti němu vyneseny rozsudek. Jeho dny byly sečteny, a tak byl dne 18. září 1685 popraven upálením. Pět dlouhých let Lautner prožíval strašná muka a nikdo ani neprojevil snahu mu pomoci. Jak je možné, že věci dospěly tak daleko, až byl upálen i šumperský farář Kryštof Alois Lautner? To je otázka, která pro mě navždy zůstane nezodpovězena.

Smutnou vzpomínkou tak zůstává pomník K. A. Lautnera, který byl v roce 2000 odhalen na bývalé šumperské faře, rehabilitován však nebyl.

ANOTACE

Příjmení a jméno autora:	Lubinová Michaela
Instituce:	Univerzita Palackého Olomouc
Název práce:	Čarodějnické procesy na Šumpersku
Vedoucí práce:	Prof. PhDr. Miloslav Pojsl
Počet stran:	63
Počet příloh:	3
Rok obhajoby:	2011
Klíčová slova:	čarodějnické procesy, kacír, inkvizice, sabat, stigma anotace v českém jazyce

Tato bakalářská práce se zabývá tématem Čarodějnických procesů na Šumpersku. Je tedy zaměřena na shrnutí dané historické oblasti. V úvodní kapitole je zmíněn počátek čarodějnictví a s ním spojené mínění o magii, co magie pro obyvatelstvo představovala a čeho mohlo být dosaženo s její pomocí. Poté se práce zabývá tím, kdo jsou to čarodějnice a jaké byly důvody jejich pronásledování. Následná část práce je zaměřena na čarodějnictví ve střední Evropě, popisuje průběh a vývoj čarodějnických procesů v zemích Evropy a přistoupení k inkvizičnímu způsobu vedení soudního řízení. Od zaměření se na Evropu je přistoupeno k čarodějnickým procesům v Čechách, zejména k oblasti Moravy a Slezska. Podstatnou částí práce je kapitola pojednávající o čarodějnických procesech na losinském panství a v Šumperku. Jeho součástí je příběh vernířovické žebračky, Bobligova působnost na losinském panství, a také známý příběh jedné z nejvýznamnějších šumperských obětí, K. A. Lautnera.

anotace v anglickém jazyce

This bachelor's literary work is about theurgical (wizardly) proceedings in Šumperk's region. Aim one's effort to summarize this historical period. In prologue I wrote about beginning of sorcery and in same level the sentiment about occult science. What was presented to other people as black magic and what could be achieved with this kind of this especial assistance.

Then is the work interests by the fact, whose were the sorceresses and what were the reasons of their persecution. Subsequent part is about sorcery in middle Europe, it describes progress and trend of wizardly proceedings in European countries and describe how complied with inquisitional method of lawsuit.

After giving information about situation in Europe I approached to describe wizardly proceedings in Czech, exactly in Moravia and Silesia. Substantial part on this bachelor`s literary work is about proceeding in land around castle in Velké Losiny and Šumperk. In this part appeared not only the story about the beggarwoman from Vernířovice, Boblig`s activities in demesne of Velke Losiny, but the tale about the most famous executed person, who was K. A.Lauther as well.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BOMBERA JAN, *Posmrtná magie na Libavsku*, Sborník OA Olomouc 1984, 79 – 93, přetisk: ANDRLE PETR (ed), *Z dob prvních letů na koštěti*, Moravský Beroun, Moravská expedice 2000, 38 – 55. FRANCEK JINDŘICH, *Čarodějnické příběhy*, Praha; Litomyšl : Paseka, 2005.
- *Co bylo včera, není dnes?* Projekt realizován za podpory nadace OKD, SOŠ Šumperk, 2009.
- *Čarodějnické procesy na losinském panství a v šumperku*, MAS Údolí Desné, o.s., [Šumperk], červenec 2009, str. 2.
- FRANCEK JINDŘICH, *Čarodějnické příběhy*, Praha; Litomyšl : Paseka, 2005.
- JOSEF KOČÍ, *Čarodějnické procesy: Z dějin inkvizice a čarodějnických procesů v českých zemích v 16. a 18. století*, Praha : Horizont, 1973.
- MAIELLO GIUSEPPE, *Vampýrismus v kulturních dějinách Evropy*, Praha, NLN 2005.
- MEDEK VÁCLAV, „Čarodějnický děkan“ *Kryštof Alois Lautner*, SevM 13 (1966) 9 – 18.
- MEDEK VÁCLAV, *Čarodějnické procesy a upálení K. A. Lautnera v Mohelnici*, duchovní pastýř 11 (1962) 128 – 130, 151 – 153, 166 – 169, 188 – 189.
- MEDEK VÁCLAV, *Kterak rýmařovský farář Jan František Bapst uprchl ze spárů čarodějnické inkvizice*, SevM 18 (1969) 56 – 58.
- MRÁČEK K. PAVEL, *Upalování čarodějnic a inkvizice: mýtus a skutečnost*, Olomouc : Matice cyrilometodějská, 2006.
- MUCHEMBLED ROBERT, *Magie a čarodějnictví v Evropě*, Praha: Volvox Globator, 1997.
- POLÁCH DRAHOMÍR, MICHAELA NEUBAUEROVÁ, *Zpráva o nevíře*, Jeseník : Sdružení cestovního ruchu, 2010.
- PRUCEK JOSEF, *Pastecký rukopis a upálení Kryštofa Aloise Lautnera*, in: Okresní archiv v Olomouci [14] 1986, 211 – 222.
- SALLMANN JEAN-MICHAEL, *Čarodějnice d'áblovy nevěsty*, [Bratislava]: Slovart, c1994.
- SPEE FRIEDRICH, *Procesy s čarodějnicemi*, Velehrad : Refugium – Velehrad – Roma, 2003.

- SPURNÝ FRANTIŠEK, CEKOTA VOJTĚCH, KOUŘIL MILOŠ, *Šumperský farář a děkan Kryštof Alois Lautner, oběť čarodějnických inkvizičních procesů*. Šumperk, 2000.
- SPURNÝ FRANTIŠEK, *Vyvrcholení čarodějnických procesů v 17. století a jejich právní aspekty*, Zpravodaj Klubu genealogů a heraldiků Ostrava 35, 1966, 1 – 6.
- ŠINDELÁŘ BEDŘICH, *Hon na čarodějnice. Západní a střední Evropa v 16. a 17. století*. Praha 1986.
- ŠTĚPÁN VÁCLAV, *K životopisu inkvizitora J. F. Bobliga*, in: Severní Morava 64 (1992) 52 – 54.
- ZUBER RUDOLF, *Pověry, čarodějnické procesy, vampýrismus*, in: ANDRLE PETR (ed), *Z doby prvních letů na koštěti*, Moravský Beroun, Moravská expedice 2000, 10 – 36.
- ZUBER RUDOLF, *Kniha po inkvizitoru Františku Bobligovi z Edelstadtu*, in: Okresní archiv v Olomouci [16] 1988, 169 – 176.
- WIKIPEDIE OTEVŘENÁ ENCYKLOPEDIIE, *Inkvizice*, [online], 4. 2. 2011, [cit. 2011- 04-10]. Dostupný z www: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Inkvizice>>.

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK:

Obrázek 1: <i>sobotínský kostel, ze kterého vernířovická žebračka ukradla sv. hostii.</i>	23
Obrázek 2: <i>Protokol z výslechu M. Schuchové.</i>	24
Obrázek 3: <i>Veduta města Šumperka z počátku 18. století.</i>	28
Obrázek 4: <i>Údajná podoba K. A. Lautnera.</i>	30
Obrázek 5: <i>Podpis Františka Bobliga z Edelstadtu.</i>	32
Obrázek 6: <i>Údajná veduta města Mohelnice ze 17. století.</i>	33
Obrázek 7: <i>Rozsudek nad děkanem K. A. Lautnerem.</i>	42
Obrázek 8: <i>Ustanovení inkviziční komise proti K. A. Lautnerovi.</i>	44
<i>Tabulka 1: Taxy kata Jakuba Haye (krát = kolikrát, zl. = zlatý, kr. = krejcar).</i>	26

SEZNAM PŘÍLOH:

<i>Příloha 1. – Jmenný seznam losinských obětí upálených během čarodějnických procesů.....</i>	<i>57</i>
<i>Příloha 2. – Jmenný seznam šumperských obětí upálených během čarodějnických procesů.....</i>	<i>59</i>
<i>Příloha 3. – Mapa čarodějnických procesů ve Slezsku z roku 1648.....</i>	<i>60</i>

1. Dorota Davidová, 68 let, vdova z Vernířovic, 24.5.1679 ji zlý duch zlomil v mučírňě vaz, její tělo bylo zahrabáno a při popravě prvních obviněných 7.8.1679 vyhrabáno a spáleno na hranici
2. Maryna Schuchová, 62 let, vdova z Vernířovic, byla upálena zaživa 7.8.1679 jako vůbec první z obětí z čarodějnických procesů na Šumpersku
3. Dorota Gröerová, 51 let, vdaná, porodní bába z Vernířovic, upálena zaživa 7.8.1679
4. Marie Züllichová, z Vikýřovic, upálena zaživa 7.8.1679
5. Zuzana Stubenvollová, manželka zámeckého sklepmistra z Losin, byla st'ata a spálena 5.4.1680
6. Agneta Koppová, selka z Losin, st'ata a spálena 5.4.1680
7. Marie Petrová, 45 let, vdaná, manželka správce z Třemešku (alkoholička), st'ata a spálena 5.4.1680
8. Anna Föbelová, z Klepáčova, (vlastní sestra Doroty Davidové), st'ata a spálena 5.4.1680
9. Barbara Kühnelová, farní kuchařka z Rejhotic, st'ata a spálena 5.4.1680
10. Dorota Biedermannová, (nazývaná „lázeňská Tobiasová“), 50 let, vdaná, manželka losinského lékaře, upálena zaživa v srpnu 1680
11. Barbora Göttlicherová, 46 let, vdaná, papírnice z Losin, upálena zaživa v srpnu 1680
12. Kateřina Rabowká (zvaná „stará Střelcová“), 56 let, z Losin, upálena zaživa v srpnu 1680
13. Barbara Kranichelová (zvaná „Černá Susi“ nebo „Schindlerová“), 80 let, z Losin, zemřela v mučírňě 14.11.1680, kde byla utýrána
14. Hans Stubenvoll, zámecký sklepmistr z Losin (těsně před vánočními svátky se pokusil ve vězení o sebevraždu), upálen zaživa 10.7.1681
15. Barbora Drechslerová, zámecká hospodyně z Losin, upálena zaživa 10.7.1681
16. Anna Richterová, manželka církevního otce z Pustých Žibřidovic, upálena zaživa 10.7.1681
17. Barbora Rottherová, svobodná dcera církevního pekaře z Losin, upálena zaživa 10.7.1681
18. Hans Axmann, rychtář ze Sobotína, upálen zaživa 10.7.1681
19. Margareta Prokelová, z Vernířovic, upálena zaživa 4.5.1682
20. Barbora Bartelová, z Ropotína, upálena zaživa 4.5.1682
21. Dorota Rottherová, z pustých Žibřidovic, upálena zaživa 4.5.1682
22. Šimon Friedrich, žalárník z Losin, st'at v roce 1682 kvůli tomu, že přivedl do jiného stavu odsouzenou čarodějnici Rosinu Schaubertovou
23. Dorota Axmanová, manželka rychtáře ze Sobotína, upálena 18.11.1683
24. Kateřina Ottová, vdaná, z Vernířovic, upálena 18.11.1683
25. Alžběta Moserová, farní kuchařka z Losin, upálena 18.11.1683
26. Rosina Biedermannová, z Losin, upálena 18.11.1683
27. Rosina Schubertová, z Losin (panna přivedená do jiného stavu žalárníkem Friedrichem), upálena 18.11.1683

28. Kateřina Friedrichová (zvaná „Rychtářka Martinová“), z Rapotína, st'ata a spálena 16.11.1684
29. Eva Krüschová, vdaná, z Rapotína, upálena 15.1.1685
30. Helena Köhlerová, vdova po rapotínském rychtáři Balzaru Köhlerovi, upálena 15.10.1685
31. Kateřina Wintrová, farní kuchařka z Rapotína, upálena 15.10.1685
32. Anna Höhlová, z Rapotína, upálena 9.5.1686
33. Anna Bartelová, z Horního Bohdíkova, upálena 9.5.1686
34. Valentin Klapper, z Horního Bohdíkova, upálen 9.5.1686
35. Uršula Klugová, švadlena z Rapotína, upálena 9.5.1686
36. Uršula Braunerová, z Losin, oběšena a spálena 1686
37. Barbora Haunschildová, (pravděpodobně dcera Uršuly braunerové), lázeňská hospodyně z Losin, oběšena a spálena 1686
38. Barbora Scharfová, manželka bednáře z Losin, oběšena a spálena 1686
39. Uršula Kolbová, „stará rychtářka“ z Petrovic, oběšena a spálena 1686
40. Marina Drechslová z Losin, upálena v červenci 1687
41. Kateřina Fridrichová z Losin, upálena v červenci 1687
42. Kristýna Kristová z Rejhotic, upálena v červenci 1687
43. Mates Göttlicher z Pustých Žibřidovic, upálen v červenci 1687
44. Kristýna Köhlerová z Rejhotic, kat ji uškrtil a spálil v lednu 1688
45. Bedřich Peltz z Rejhotic, kat ho uškrtil a spálil v lednu 1688
46. Hanuš Breyer z Rejhotic, kat ho uškrtil a spálil v lednu 1688
47. Hanuš Göttlicher z Pustých Žibřidovic, kat ho uškrtil a spálil 28.2.1689
48. Kateřina Koppová z Losin, kat ji uškrtil a spálil 28.2.1689
49. Sibyla Köhlerová z Vikýřovic, kat ji uškrtil a spálil 28.2.1689
50. Eva Bittnerová z Losin, kat ji uškrtil a spálil 28.2.1691
51. Kateřina Jackwertová, asi z Rejhotic, kat ji uškrtil a spálil 28.2.1689
52. Martin Hamp, bydliště neznámé, zemřel v katovně v roce 1694
53. Bartel Klapperová, bydliště neznámé, zemřela v katovně v roce 1694
54. Bedřich Jackwert z Losin, zemřel ve vězení mezi léty 1701 - 1710
55. Barbora Axmannová z Petrovic, zemřela ve vězení mezi léty 1701 - 1710
56. Marina Millerová z Petrovic, zemřela ve vězení mezi 1701 – 1710

Zdroj: Polách Drabomír, Michaela Neubauerová, Zpráva o nevíře, Jeseník: Sdružení cestovního ruchu, 2010, str. 44.

Příloha 2. – Jmenný seznam šumperských obětí upálených během čarodějnických procesů

1. Marie Sattlerová, 60 let, vdaná, manželka barvíře Sattlera, (zatčena 27.11.1679), popravena 7.12.1682
2. Zuzana Voglicková, popravena 7.12.1682
3. Alžběta Sattlerová, 2. srpna 1683 jí byla useknuta pravá ruka, pak byla st'ata a spálena
4. Marie Peschkeová, 2. srpna 1683 jí byla rovněž useknuta pravá ruka, pak byla st'ata s spálena
5. Kašpar Sattler, 2. srpna 1683 mu byla useknuta pravá ruka, pak byl st'at a spálen
6. Jan Přerovský, st'at a spálen 14.4.1684
7. Ester Rohnerová (matka žalářníka Rohnera, který propašoval Přerovského dopis jeho bratrovi), st'ata a spálena 14.4.1684
8. Magdalena Peschkulinová, 65 let, přezdívána Manda Bocková, st'ata a spálena 14.4.1684
9. Anna Marie Welzelová, st'ata a spálena 14.4.1684
10. Eva Umlaufová z Nového Malína, uškrcena ve vězení 1684
11. Alois Kryštof Lautner, upálen zaživa 18.9.1685
12. Friedrich Winter, perníkář (zatčen v červnu 1684), st'at a spálen 22.3.1685
13. Christina Reinholdová (zatčena v červnu 1684), st'ata a spálena 22.3.1685
14. Dorotea Hutterová (zatčena v červnu 1684), st'ata a spálena 22.3.1685
15. Marie Felixová (zvaná Kranichlová Marie), st'ata a spálena po červnu 1685
16. Anna Weillemannová, později Maixnerová, stará papírnice, st'ata a spálena po červnu 1685
17. Eva Gärtnerová, st'ata a spálena po červnu 1685
18. Anna Kranichlová, st'ata a spálena po červnu 1685
19. Salomona Kurtzová, později Bartlová, st'ata a spálena po červnu 1685
20. Dorotea Partschová (obecně známá jako krásná bednářka), st'ata a spálena po červnu 1685
21. Heinrich Bittner, prýmkař, st'at a spálen po červnu 1692
22. Anna Rollepatzová, st'ata a spálena po červnu 1692
23. Salomena Sattlerová (manželka Heinricha, bratra Kašpara Sattlera), st'ata a spálena po červnu 1692
24. Marie Ottová (zvaná Kapsová), st'ata a spálena po červnu 1692
25. Heinrich Peschke, bohatý měšťan, (zatčen v červnu 1684), zemřel ve vězení v roce 1696, byl poslední obětí čarodějnických procesů na Šumpersku

Zdroj: Čarodějnické procesy na losinském panství a v šumperku, MAS Údolí Desné, o.s., [Šumperk], červenec 2009, str. 2..

Příloha 3. – Mapa čarodějnických procesů ve Slezsku z roku 1648.



Zdroj: Co bylo včera, není dnes? Projekt realizován za podpory nadace OKD, SOŠ Šumperk, 2009.